

Ilmub kord nädalas.

TOIMETUS JA TALITUS:	TELLIMISE HIND:	KUULUTUSTE HIND:
Tallinn, Pagari tän. № 1, tuba 50. (Sõjamineisteriumi majas). Avatud kella 8—15. Telefon 1-63 (Sõjaväe keskaamast).	Aastas . . . . . Mk. 300 Poolesaastas . . . . . „ 150 Veerandaastas . . . . . „ 75 Üksiknummer 15 marka.	1/1 lehekülge . . . . . Mk 3600 1/2 „ . . . . . „ 1800 1/4 „ . . . . . „ 900 1/8 „ . . . . . „ 450 1/16 „ . . . . . „ 250

№ 50.

Laupäeval, 13. detsembril 1924.

VI aastakäik.

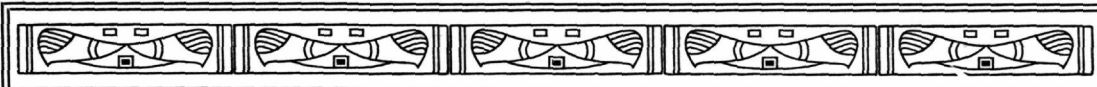
SISU:

M. P.: Riietega varustamisest. — K. P.: 2. jalgväe rügement 1917—1924 a. — S. L.: Auto-tankide divisjoni aastapäev. — T.: Mõnda Eesti suurtükiväe kirjandusest. — K. Kirschbaum: Veel ikka vormist. — Joh. Mey: Veealused miinid. — S. L.: Suitsseinte taktikast. — J. Nuudi: Kiirsõitjad mootorpaadid ja nende tegevus Kroonlinna all. — A. J.: Suuskadest meie sõjaväes. — Vabadsusriisti kavalerid: Major Johannes Normann ja alam-kapten Johann Holberg. — E. Meos: Aimdus. — Lgs.: Eesti meriväe tegelus. — Sõjaväelised teated välisriikidest. — Ametlikud teated. — Kiri toimetusele. — Kirjavastused. — Malenurk. Toimetusele saadetud kirjandus.

## *Auto-tankide divisjon.*



*Lahingmasinate park laagris suvel 1924 a.*



## Riietega varustamisest.

Praegu maksva, kui ka kavatsetava uue kraamivarustuse seadluse järele sünnib sõdurite ühest väeosast teise üleviimine väljateeninud riietega. Seadluse ilmutisel paistis see kord kõigiti otstarbekohane olevat. Tegelikult elus aga tulid ilmsiks nähtused, mis mõnele väeosadele õige koormavaks muutusid. Nimelt on jalgväe rügementidest mitmesugustesse asutustesse ja eriväeosadesse üleviidavate arv niivõrd suur, et rügementid kõik oma kokkuhoiu üleviidavate varustamiseks äratarvitama peavad. Et üleviidavaid sõdureid ikkagi korralikult riietada tuleb, siis on kujunenud niisugune seisukord, et rügementidele enestele on jäänud tööriieteks ainult räbalad. Kavatsitava uue seadluse järele ei saaks väeosad riidevarustust mitte enam alati koosseisude järele, nagu praegu, vaid Kaitseministrile antakse õigus varustuse nõudmise aluseks olevat inimeste arvu sarnasel juhtumisel vähendada, kui väeosas inimesi alla koosseisu peetakse. Niisugune kord on küll õiglane, kuid tähendasin seda siin ainult allakriipsutamiseks, et rügementidel tulevikus üleviidavate varustamine väljateeninud riietega praegusest veelgi raskemaks muutub.

Sõdurite täiesti korralikuks varustamiseks, ja ka varustuse kokkuhoiu mõttes, on väeosas iga sõduri peale vaja kolm komplekti riideid: üks uus, tähtjaline — linnas käimiseks; teine täiesti korralik, väljateeninud — niisugustel õppustel tarvitamiseks, kus riided ei määrdu, ja kolmas tublisti kantud, väljateeninud — tarvitamiseks töö ja niisugustel õppustel, kus riided määrduvad. Kui üleviidavate arv edaspidi ka praeguse suurune on, siis ei ole rügementidel võimalik mainitud sisemist varustamiskorda luua. Sellepärast siis tuleks leida siin miskisugune kesktee ja ehitada kirik keset küla. Selleks oleks kaks võimalust: 1) anda väeosadele võimalus oma äranägemise järele väljateeninud riideid peale üleviidava sõduri kohale ilmumist tagasi nõuda, kusjuures vedu sünniks Kaitseministeeriumi tariifi järele nõudja väeosade üldökonomia summade arvel ja 2) anda väeosadele luba üleviidavaid sõdureid tähtjaliste riietega varustada, mis varustuse nõudmise juures järgmisel aastal varustuslehtede põhjal arvele võetakse.

On ilmsiks tulnud, et mõned väeosad juurekäsutute sõdurite riietega korraliku ümberkäimise peale väga vähe rõhku panevad. Nii on ettetulnud juhtumisi, kus uute riietega teise väeosajuuress kasutatud sõdur oma väeosas määrduvad ja lagunenuid riietes tagasi ilmub, olgugi et juurekäsutuse aja kestvus võrdlemisi lühike oli. Peetud kirjavahetuses vabandatakse sellega, et sõdur on riideid töö juures kannud. Oleks tarvilik luua seadlusega kindel kord, — kas varustada teiste väeosade juurde käsutatavaid väljasaatmisel kahe komplekti riietega ehk kohustada väeosasid välja andma juurekäsutatuile töödeks ja riideid määrivateks õppusteks vastavad tööriided. Suurema hulga sõdurite käsutamisel vähese riietetagavaraga varustatud väeosajuuress ei oleks niisugune kord aga vastuvõetav. Kõige otstarbekohasem oleks seesugune kord, et kui väljasaatmise käsus puudub märkus sõdurite tööriiete ühesandmise üle, siis on kohustatud tööriideid andma see väeosajuuress, kelle juures käsutatud.

Praegu puudub igasugune korraldus Sõjaringkonna kohtu otsuse põhjal tsiviilvangimaja paigutatult, ja niisamuti ka kaitseväe teenistusest väljaheidetult, kroonu varustuse äravõtmise korra üle. Väljaspool Tallinna asuvad väeosad saavad sõduri vangimaja paigutamise teada alles mõne aja möödumisel ja vangimajast kirjalikult riideid tagasi nõudes saab harilikult ikka ainult osa neist tagasi, ja needki räbalatena. On hädatarvilik luua siin niisugune kord, et

väeosadel riide tagasisaamine kindlustatud oleks. Selleks tuleks maksma panna nõue, et ülemad, kelle käsutusel kinnipeetav on, järjekindlalt selle eest hoolitseks, et neil oleks kinnipeetava käes oleva varustuse peale alati varustusleht ja igast lahkumineku varustusleht ja tegeliku varustuse seis vahel saaks vastav märkus varustuslehele tehtud ning väeosale sellest viivitamata teatatud.

Uue kraamivarustuse seadluse kava järele antakse jalatsed ja ihupesu ajateenijatele sõdureile välja alles kahe nädala pärast teenistusse ilmumise päevast arvatuna ja nad läheks sõduri isiklikeks omanduseks mitte kandetähtaja möödumisel, nagu praegu, vaid alles peale sõduri teenistusest vabastamise. Seega siis tuleks neid noori, kes ilmuvad pastaldes ehk edaspidiseks kandmiseks kõlbmatutes jalanõudes, lasta käia palja jalu ehk pastaldes ja ei saaks neid sauna üldse saata, kui neil ainult üks paar oma pesu kaasas on. Niisugune seisukord takistaks õppusi, iseäranis talvisel ajal, ja ei oleks tervishoidlisest seisukohast vastuvõetav.

Nõue, et jalatsed ja pesu sõduri omanduseks lähevad alles teenistusest lahkumisel, on tarvilik selleks, et allüksuste ülematele võimaldada paremat kontrolli pidamist sõdurite jalatsete ja ihupesu üle. See kord toob omaga ühes aga ka niisuguse nähtuse, et sõdur peab kõik räbalaks kantud pesu ja saapad teenistusest lahkumise momendini alles hoidma, sest alles siis avaneb talle juriidiline võimalus nende äraviskamiseks. Asjata räbalate hoidmisest saaks üle sel teel, kui allüksuste ülemale õigus antakse oma äranägemise järele jalatseid ja pesu — määratud kandetähtaja möödumisel — ka enne sõduri teenistusest lahkumist, sõduri omanduseks lugeda.

Arvepidamise hõlbustamiseks tuleks lugeda jalatsete ja pesu kandetähtaja alguseks mitte sõduri teenistusse ilmumise päeva, nagu kavatsetakse, vaid kuu esimene päev: neile kes ilmuvad enne 16 kuupäeva — selle kuu esimene päev, ja neile kes ilmuvad hiljem 16-t kuupäeva — järgmise kuu esimene päev.

Saabaste ja pesu parandusrahade väljamaksmine sünniks uue kava järele iga kuu ühes palgaga. Need rahad on õige väikesummalised, nii et oleks asjata neid markade kaupa maksma hakata. Need rahad tuleks väljamaksta ükskord poolaastas.

Pesu pesemise paremaks võimaldamiseks tuleks pesupesemise raha maksta selle väeosajuuress, kus sõdur toidul, s. o. kus ta tegelikult viibib, ja andmed selle üle toiduattestaati mahutada.

Ei ole mingisugust tarvidust jalatsete ja ihupesu rahade tegeliku kulu üle dokumente järelkontrolli saata, sest väeosajuuress peab riigiga arvet mitte tegeliku väljaminekuga, vaid inimeste arvu järele. Nagu peetud kirjavahetusest selgub, kontroll tegelikku väljaminekut tõendavaid dokumente ka ei nõuagi. Kavatsitava kraamivarustuse seadluses on aga nende kontrolli saatmine ette nähtud.

Uue kava järele oleks ohvitseride ja sõjaväe ametnikkude vihmakuue kandetähtaeg 3 aastat ja enne 1. jaan. 1925 a. väljaantud kuubede kohta jääks püsima praeguse maksva seadlusega määratud 5 aastane kandetähtaeg. Sellega siis tuleks 1923 a. väljaantud valgeid presendist vihmakuubesid kanda veel 3 aastat. On ilma pikema seletuseta igapähele selge, et sarnaseid kuubesid ei oleks pruukinud üldse välja anda, ja et asja parandada, tuleks 1. jaanuar 1925 a. nende kandetähtaja lõpuks lugeda, aga mitte kandeaja alguseks, nagu kavatsetakse.

Ohvitseride ja sv. ametnikkude vooditeki kandeajaks on kavatsatud määrata 5 aastat, sõduri voodi-

teki kandeajaks — 4 aastat. Raha vooditekkide muretsemiseks on saanud ainult üksikud, kuna rõhuv enamus ohvitseride ja sv. ametnike tekid natuurus said ja just niisamasugused, kui sõduritelgi tarvitada on. Ei saa aru, miks ühe käes üks ja sama tekk ühe aasta võrra kauem vastupidama peab, kui teise käes.

Ohvitseride ja sv. ametnikkude vooditeki kandedahtega tuleks vähendada ka 4 aasta peale. 5 aastat võiks ehk vastupidada ainult erakorraliselt hea tekk. Senine praktika on aga näidanud, et paremal juhtumisel on loota ainult keskpärase varustuse saamist.

M. P.

## 2-ne jalgväe rügement 1917—1924 a.

21. novembril s. a. pühitses 2-ne jalgväe rügement Tartus oma 7-dat aastapäeva. Sel puhul oli kell 9 hommikul pidulik jumalateenistus Ülikooli kirikus õpetaja Arnold Keremi poolt (endine rügemendi sõdur vabadussõja ajal), kes soojade sõnadega tuletas meele aega, millal rajati Eesti riiklisele hoonetele alusmüüre, missugusest tööst vahetpidamata ennastsalgavalt osa võttis ka 2-ne jalgväe rügement, täites selles kangelasmeelses heitluses vääriliselt oma kohust kodu ja rahva vastu, ning isamaa altarile ohvriks tuues paljude tublimate meeste kallimat vara — elu!

Sellele järgnes paraad kasarmu platsil ja ühine koosviibimine sõduritele, ohvitseridele ning kutsutud külalistele, mis äärmiselt sõbralikku laadikandis.

Õhtul oli kohalises „Sõdurite Kodus“ pidu segaeeskavaga. Avamise kõnes andis leitnant V. Jakobson lühikese ülevaate rügemendi ajaloo, mis kokkuvõttes järgmist sisaldas:

2-ne jalgväe rügement vormeeriti 21. novembril 1917 aastal Viljandis. Enamlaste ägeda kihutustöö peale vaatamata kogus rügementi mõne nädala jooksul üle 100 ohvitseri ja 2000 sõduri. Enne Eestimaa valdamist Saksa okkupatsiooni vägede poolt, võttis rügement osa Eesti iseseisvuse väljakuulutamisest ja andis end Ajutise Valitsuse käsutada, äravõteldes ettepanekutest, koos okkupatsiooni vägedega võitlusest enamlaste vastu osa võtta; kuid see nähtavasti ei meeldinud võimukandjatele ja sellele järgnes peagi käsk rügementi likvideerida ja mehed laiali saata, mis ka 1. aprillil 1918 aastal täideti. Kuid vaba ja rippumata isolemise tung kanti kodusaadetutega laiali ja see hõõgus kui tulesäde allaheidetud hingese edasi, otsides võimalust lõkkele löömiseks. Saksa vägede lüüasaamise järele 1918 aasta sügisel, hakkasid ka Eestimaa Saksa okkupatsiooni võimukandjate kantsid purunema ja rügemendil avanes võimalus jällegi kokku tulla, et Eesti riiklist rippumata isolemist ähvardavate Vene enamlaste röövsalkade vastu kaitsta.

18—21. novembri vahel (1918 a.) pandigi rügemendile uuesti alus uues asukohas — Tartus. Esimesi sissekirjutamisi meeste vastuvõtmiseks toimetati „Vanemuise“ külmakäes, mis oli ka sel ajal rügemendi paaripäevaseks kantseleiks. Mehi oli juba kaunike hulk kokku kogunud, kuid varustus ja sõjariistad puudusid veel täiesti. Neid tuli mõne päeva jooksul muretseda, sest vahepeal oli juba Vene enamlaste oma verise käe Eesti riiklise isolemise hävitamiseks väljasirutanud. Rahva meeoleolu oli viimase

võimaluseni halvatud, kõik paistis lootusetu olevat. Vene valgekaart taganes käsutata, mille tõttu ka 2-ne jalgväe rügement oli sunnitud 21. detsembril 1918 aastal Tartut maha jätma ja uutele seisukohtadele — Põltsamaa ja Aidu liinile asuma. Seal läks korda rügemendile ustavaks jäänud meestega end kindlustada, et vastu astuda enamlaste lainele, Aidu juures löödi tagasi suurte kahjudega vaenlase 5 pealetungi. See oli esimene suurem tuleproov rügemendile ja siin anti ühtlasi töötus „ennem auga surra, kui alla anda ja võõra võimu all vaevleda.“



2. jalgväe rüg. jõuab suuremate lahingute järele Riia—Pihkva kiviteele 24. mail 1919 a.

Aidu alt algas rügement ka oma võidukäiku suu-rearvulise vaenlase vastu, tõrjudes teda välja Eesti Vabariigi piiridest. 27. jaanuaril 1919 aastal andis rügement Ahja-Võnnu liinil vaenlasele raskema hoobi, saades hulk vange, sõjavarustust j. n. e. Juba 4. veebruaril 1919 aastal vabastas rügement kiirel edasiliikumisel Petseri, takistades igatpidi vaenlase vastu-päaletungi organiseerimist. Kuid siiski suutis vaenlane end koondada ja rügemendil tuli Petseri lagendikkudel raskemaid lahinguid läbi teha, sest vaenlane paikas lahingusse kõik oma paremad jõud, et iga hinna eest Eesti vägede pealetungi seisma panna ja neid taganema sundida. Mai kuul 1919 aastal, kui vaenlane vahetpidamata kestnud lahingute ja suurte kaotuste järele oli lõpuks taganema sunnitud, jatkas rügement sõjakäiku Lätimaa vabastamiseks, tungides kuni Marienhausenini.

Vähe aega enne vaheerahu allakirjutamist käsutati rügement Viru väerinnale, kus teatavasti sel ajal viimaseid lahinguid peeti. Sõjaväe osade reorganiseerimisel ühendati rügemendiga 1. aug. 1922 a. vabadussõja kuulsama veteraani Kuperjanovi partisaanide pataljon. See väeosa on kõigil rinnetel otsustavamad ja suuremad lahinguid kaasa teinud. Eriti kuulsaks sai ta Võnnu lahingus (Lätimaal). Paju lahingus (1919 a.) langes partisaanide vahva ja julge pealik Julius Kuperjanov, kuid tema tubli ja vapper vaim elab pataljonis edasi.



2. jalgväe rügemendi kuulipildujate kompani lahingusse minemas.

Ametlikkude andmete järele on vabandussõja kest-  
vusel 2. jalgv. rügemendist langenud 8 ohvitseri, 144  
sõdurit; haavatud: 34 ohvitseri ja 761 sõdurit.

Kuperjanovi partisaanide pataljonist: langenud  
6 ohv. ja 83 sõdurit; haavatud 27 ohvitseri ja 470  
sõdurit.

2-ne jalgväe rügement, pühitsedes üheskoos vaba-  
dussõja kuulsama Kuperjanovi partisaanide pataljo-

niga oma 77-dat aastapäeva, võis rahuldustundega mä-  
lestada neid, kes on pidanud saatuse sunnil tema rida-  
dest jäädavalt lahkuma ja oma kallima vara — elu —  
kodule ohvriks tooma.

Püsigu rahupäivil rügemendi ridades raugema-  
tult vabandussõja päevilt pärandatud vapuse ja tubli-  
duse vaim!

K. P.

## Auto-tankide divisjoni aastapäev.

24. novembril pühitses Auto-tankide divisjon  
oma esimest aastapäeva. Aastapäeva pidustustele  
oli kutsutud terve rida külalisi härrade Riigivanema,  
Riigikogu esimehe ja Sõjaministriga eesotsas. Et  
külalistele Auto-tankide divisjoni aastasest tegev-  
sust selget pilti anda, selleks korraldati neile ringkääk  
divisjoni üksustes ja tankide demonstratsioon.

Ringkääk algas divisjoni staabi juures asuvatest  
töökodadest peale, kuhu kell 12 oli kogunud kaunis  
perakas hulk meie vanemaid sõjaväelasi, ning Läti  
sõjaväe esitaja h-ra kapten Tepfers. H-rade Riigi-  
vanema ja Sõjaministri päralejõudmisel alati ülevaa-  
tust, kusjuures külalised divisjoni töökodade tegevust  
nähtava huviga vaatlesid. Peale töökoja sisseseadega  
tutvunemist asuti autodele ja sõideti tankide kompanid  
Nr. 2 vaatama, kuhu selleks ajaks ka h-ra Riigikogu  
esimees kohale oli jõudnud. Tankide demonstrat-  
sioonist osavõtjad tankid ja nende meeskond olid  
kõrgete külaliste vastuvõtmiseks ülesseatud.

Kell 13 algas demonstratsioon. Suur Inglise  
tank proovis oma jõudu külaliste ees ahevare müüri  
peal, mille ta mõnede pingutuste järele ümber lükkas.  
Samal ajal manööverdasiid väikesed Prantsuse-tüübi-  
lised tankid mööda künklist maastikku kiirelt edasi

tagasi. Ilus sügisene ilm ja haruldane vaatepilt mõ-  
jus nähtavasti selleks kaasa, et avarale väljale lühikese  
aja jooksul terve parv uudishimulikke kodanikke kog-  
gus.

Peale demonstratsiooni lõppu paluti võõrad di-  
visjoni õpejaoskonda, kus neile õpejaoskonna õperuume  
näidati. Eriliselt näis külalisi huvitavat jaoskonna  
praktilise õpeklassi sisseseadet, kus auto ja tooma osade  
koostöötamine kõigis detailides nähtavaks on tehtud.  
Ühe kui teise osa tegevuse üle andsid divisjoni ülem  
ja jaoskonna mehaanikerid võõrastele lühikesi seletusi.  
Ülevaatusel lõpul tänas divisjoni ülem kõrgeid külalisi  
lahke külastamise eest, mis peale h-rad Riigivanem,  
Riigikogu esimees ja Sõjaminister lühikestes kõnedes  
vastasid, milles toonitati divisjoni ülevaatusel saa-  
dud head muljet, tänati tagajärjerikka töö eest, mis  
aasta jooksul divisjoni organiseerimisel tehtud ja  
sooviti püsivat jõudu ja meelegindlust edaspidises  
töös. Kella 1/215 ümber lahkusid kõrged võõrad di-  
visjonist.

Samal õhtul oli korraldatud ohvitseride keskkogu  
kasinoo ohvitseridele ball. Divisjoni sõduritele ja  
nende külalistele aga oli korraldatud Gilde ja Suur-  
tuki tänavatel asuvates meeskonna ruumes ühine eine  
ja tantsuõhtu.

## Mõnda Eesti suurtükiväe kirjandusest.

Nagu teada, on meie sõjaväelise kirjanduse  
arenemine väga takistatud praeguse ainelise puu-  
duse tõttu. Sellepärast peaks trükitama ainult ni-  
isuguseid töid, mis käsitaval alal täiuslikud on, ilma  
vigadeta ja puudusteta, et nemad võimalikult kaua  
kui õperaamatud, juhtnõõrid ehk määrustikud tar-  
vitusele jääda võiks. Enne ühe töö trükki saatmist  
peaks tõsiselt arvustama tema väärtust, kui tarvis  
— parandama, täiendama, ehk redaktsiooni muutma,  
arvesse võttes, et uut parandatud trükki nii pea  
loota ei ole.

Lehitsedes meie väikest kirjandust suurtükiväe  
asjanduse alal, peame kahjuks konstateerima, et sel-  
lesse puutuvate raamatute väljaandmisel just vastu-  
pidiselt on toimetatud. Nii võtame näiteks „Kerge  
suurtükiväe rivi-määrustiku“. Raamat kubiseb viga-  
dest ja vasturääkivatest määrustest. Raamatu redak-  
tsioonis ei ole mingisugust süsteemi. Isegi komando  
sõnad (käsklused) on valed ja vigased.\* Puuduvad

\* Üks meie parematest ohvitseridest teatas  
mulle, et on selles määrustikus 150 viga leidnud.

mitmed alad, mis selles raamatus oleksid pidanud olema.

Teiseks näiteks toon tänavu ilmunud suurtükikide lasketabelid. Rääkimata vigadest, näitab tabelite konstruktsioon, et nad täitsa asjatundmata inimese kontroleerimata töövil on. Nende tarvitamisega on seotud väga palju täitsa otstarbetuid, laske ettevalmistust asjata pikendavaid väljaarvamisi, mis lahingu olukorras saatuslikuks võivad saada. Nähtavasti pole kokkuseadja isegi selle peale mõelnud, kuidas ja kuna tema süsteemita kokkuäetud arvused tarvitakse.

Ette tuues mainitud andmeid, jätan Eesti suurtükiväe kirjanduse lähemalt arvustamata, — on ju tema puudused kõigile tuntud, sest nad on liiga suured selleks, et mitte igale suurtükiväelasele esimesel lehitsemisel silma torganud ei oleks. Tahan ainult veel niipalju öelda, et ka ülejäänud Eesti ja osa Vene keeles väljaantud kirjandusest alaväärtusline on.

Kahjuks ei ole mina sellega tuttav, kuidas käsikirjade hindamine ja raamatute väljaandmine sünnib, ühte võib aga otsustada, et siin täiesti organiseerimata toimetatud on. Teisest küljest on samuti selge, et sarnaselt meie määrustikkude ja tabelite väljaandmine edasi kesta ei tohi.

Mis seda asja parandada võiks, — oleks suurtükiväe õpekomitee loomine. Krediidide puudus ja koosseisude kitsendamise tentents ei luba muidugi alalist komiteed asutada, tema tähtsuse peale vaatamata, kuid perioodiliselt, ehk jälle tarbekorral kokkutuleva komitee asutamine ei võiks küll mingisugust takistust leida. Komitee ülesanne oleks kõige pealt kindlaks teha, missuguste raamatute väljaandmine meie suurtükiväele hädatarvilik on. Iga üksiku raamatu jaoks tuleks kokku seada tema

plaan ja kindlaks teha põhimõtted, kuidas raamat antud ainet käsitada peab. Raamatu kirjutamist ise ei võiks küll täielikult komitee peale panna, see koormaks teda üle, vaid komitee peaks otsima kaastöölisi laiemas ohvitseride ringkonnas ja neile ülesanded ühes ainetega kätte jagama. Käsikirjade kontroleerimine, parandamine ja lõplik redigeerimine oleks juba täielikult komitee ülesanne, niisama ka väljaandmise korraldamine. Usun kindlasti, et sarnane töökorraldus palju paremaid tagajärgi annab, kui senine ja selle komitee toimetusel muutuksid meie määrustikud ja tabelid tarvitamiseks kõlblikkudeks.

Peale selle oleks suurtükiväe õpekomiteel veel laialdasem ülesanne. Tema järelekaaluda oleks, missugused tegutsemise printsiibid ja viisid nii laske- ja kaarditehnika kui ka taktika alal meil omaks võtta tuleks, missugused uuendused materjaal-osa alal on vastu võetavad ehk läbi viia tuleks, ning missugused sihid ja meetodid õpetegevuse alal meie oludele vastavad. Siis poleks kartat, et jälle võiks korduda uisa-päisa suurtükikide nurgamõõtjatele uute numbrite otstarbetult peale tagumine, mis nende tarvitamise äärmiselt keeruliseks teeb, või et kaks aastat kogu suurtükiväega pimesi katseid tehtakse ilma, et maastik ja kaart selleks ettevalmistatud oleks ja ilma et keegi sealjuures teaks, kuidas ja mida toimetada tuleb.

Seda meile, suurtükiväelastele valusaks muutunud küsimust esimest korda puudutades, loodan, et sel puhul elav mõttevahetus „Sõduri“ veergudel esile tekib.

T.

Toimetuse järele märkus; Toimetuse poolde mitte kõiki autori väiteid, kuid lubab kirjutusele siiski ruumi, et käsitatud küsimuses elavamalt mõttevahetust välja kutsuda.

## Veel ikka vormist.

Omas kirjutuses „Vormist“ („Sõdur“ Nr. 43) ütlesin muu seas: „Lennuvägi vedas vägipulka samuti oma erivormi eest ja nõudis sinist värvi, sest see olla nende kaitsevärv — taevast olla sinine. Argument on sedavõrd lapsik, et jätan ta arvustamata. Nüüd avaldab herra A. Steinberg („Sõdur“ Nr. 46 — „Ikka vormist“) soovi, et ma siiski arvustaks.

Sündigu tema tahtmine.

Esiteks — taevast ei ole sinine, vaid näib ainult sinisena. Ning tollel „sinisel“ taeval on säärane paha omadus, et sinised asjad seal paremini näha on kui hõbehallid ehk kollakad. Võib olla, et minu teadmised ses suhtes on puudulikud, aga lennuasjanduse tundjad on selles küsimuses ometigi kompetentsed. Kuid sõja-lennuaparaadid ei ole sinised!

Teiseks — aeroplaan on tema keres istuva lenduriga võrreldes õige suur riistapuu. Sellepärast paistab eestkätt silma ikkagi lennuk ja vast õige läheda maa pealt — gondolist lenduri pea. Harva ronib ehk lendur kükitava üles kere ehk tiiva peale.

Kolmandaks — ja see on veel kõige hullem — enne gondooli ronimist matab lendur oma ilusa sinise „kaitsevärvi“ kuue ja püksid ilmatu suurtesse kollastesse karvanahketesse saabastesse, pükstesse ja kübarasse. Vaevast ustav, et sealt ka Röntgeni kiiredki kuni kaitsevärvi sinise kuueni läbi tungivad.

Ergo — argument on lapsik.

Kuid võib-olla, ei mõtlegi herra A. Steinberg lahingu kaitsevärvi õhus, vaid maisamaalist rahu-aegset kaitsevärvi, mis kaitseks lendurit jalgväelaseks pidamise eest silmatorkavamalt, kui mõni väike erimärk õlalapil?

Siis küll see tema argument pole teps lapsik!

Kuid see oleks Vene väe kurikuulsal „pehota, ne põli!“ (jalgvägi ära tolmuta) traditsiooni elustamine, — raisakihvti, selle kõige kardetavama mürgi, naha alla pritsimine meie, noore rahvaväe organismile. Niisugune oli ka vormi-komisjoni vaade erivormide peale. Selle vaate toetuseks ette toodud argumente ei pea ma sugugi lapsikuteks. (Tähendab, ei ole õige herra A. Steinbergi ütetus, et minule pea kõik argumentid on lapsikud).

Tihedamalt vastu tulla tahtes herra A. Steinbergi soovile, arvustan edasi, s. o. ka tema kirjutuses „Ikka vormist“ avaldatud arvamisi, mis ilma vastava soovivaalduseta oleksin tegemata jätnud.

Ta tipib välja minu kirjutusest üksikud sõnad ja lause lõiked ja saab niiviisi „K. soovi vormi alal“. Siis arvustab ta seda „argumentiga“: „Issand! niisugune vorm...“ ja veel teiste õhkamistega.

See on, nii ütelda, väljaheidatud õnge otse suhu habimine, sest omas kirjutuses ütlesin ette: „... minu ettepanek tembeldakse ilmtingimata mõne sarnase sõnaga“ (s. o. „imelikuks“ või „narriks“).

Arvustame siiski edasi.

A. Steinberg lausub: „Tahaks küll [näha, kes selle klouni ülikonna selga paneks?“

Palun, korrake oma lauset kusagil, kus herrased pidulikondades koos viibivad — triibulised püksid jalas ja musta visiit-kuue all lilleline kirju vest seljas, lisaks veel värviline taskurätiku äär kolmnurgana pahemast taskust väljas, värviline slips, lakk-kingad värviliste, triibuliste sukkadega, peale selle manisk, krae ja manshetid. Kas pole kirju, lapiline kogumlje.

Inglane näib olevat ruudulistes pükstes sündinud, ning rahvuslised riided on peaaegu igalpool kirjud ja värvilised. Keisri ja kuningakodade õuekondsete ja kõrgemate aukandjate mundrid on õige kirjud. Sama kirjud olid enne sõda mitmete ratsaväe osade mundrid. Meiegi munder muutus kirjuks, ning esitisevorm on küllalt kirju — eest, tagant ja kummagilt küljelt (lampassid).

Pajatsi ruutkirju ülikondki ei ole muud, kui too keskaegne riie, mida kandsid „der Bürger und die Edelleute“. Nii siis ei ole problemaatilises kirjulapilises rivivormis mingit sisulist muutust peale värviliste lappide asetamise mitte moe järele, vaid otstarbe nõuete järele.

Vahepeal jaatab herra A. Steinberg mõnda mõtet, mis minu eelmises kirjutuses vormi kohta juba esi-

tatud, ning lausub siis „radikaalselt“: „Võtku keegi diktaatori õigus enda kätte, vaadaku, mida siis õieti tahetakse . . . jne.“

Edasi lausub herra A. Steinberg hoopis käskivalt: „Ühtlasi olgu nurisemisel lõpp“. Vist distsiplinaar-määrustikus on paragrahv, mis lausub, et sarnast käsku ei või anda, mida ei saa täita. Kuidas siis saab tulevane vormi-diktaator käskida: „nurisemisel olgu lõpp“, kui „igalühel on oma maitse ja soovid“, mis „on veel kirjumad kui K. poolt soovitatud“ . . . jne? Kui herra A. Steinberg lahkuse võtaks seda kunsti õpetama hakata, siis usun, näeksime kuulajate pingil isegi Jehoovat, kes küll suutis käskida, et saagu taevas ja maa ning kõik, mis seal sees, kuid seda käskida, et nurinat poleks, ainult mitte ei suutnud.

Kui herra A. Steinbergi kirjutusele juurdelisatud joonistus ei ole karrikatuur, vaid tahab olla „ettekujutus lipplapilisest uuest mundrist“, nagu ta ise ütleb, siis pean tunnustama ka selle lapsikuks, sest nii joonestavad ainult lapsed, kuna täiskasvanult tohiks oodata küpsemat ettekujutust ka sarnastest asjadest, mida nad veel ei ole näinud.

Mis võin nüüd mina parata, kui peaaegu kõik herra A. Steinbergi kirjutus osutub lapsikuks.

K. Kirschbaum.

## Veealused miinid.

Sest ajast peale, kui laevu hakati soetama ja merivõitlusi pidama, on kestnud ka laevade hävitamine vaenuliste rahvaste vahel ühel ehk teisel viisil. Juba vanal ajal olid laevad, mis vaenlase vetesse läksid, sellekohase relvastusega varustatud: viskemasinatega (balliste), ninasarvedega (taraan), tulesüütamise ja muude hävitamisriistadega, millega üksteise kallale tungiti. Võitlustes ehk lahingutes heideti viskemasinaga vaenlase laevale kiva, tuliseid pomme, põlevaid pigirõngaid, tõrvalonte ja tõrvavaate, mis tolleaegsed puust laevad hõlpsasti põlema panid. Ka heideti vaenlase laevale meeskonna uimastamiseks mürgiseid haisu potte jne. Taraanidega puuriti vaenlase laeva sisse auk ja aeti põhja kogu meeskonnaga. Väikeseid laevu, mis olid täidetud kustutamatu ja vees isesüttiva põletisainega (Greeka tuli), lasti vastase laevastiku keskele triivida, või kinnitati vastase laeva külge, kus siis niisugune süütelaev (brander) vaenlase laevad tulega ära hävitas. Hiljematel aastasadel olid branderid ka püssirohuga täidetud ja sünnitasid suurt kahju.

Aleksander Suur tarvitas branderit juba 332 a. e. K fooniklaste linna Tyruse piiramisel. Teises Punise sõjas (218—201 a. e. K.) hävitasid kartaagolased branderi tulega terve roomlaste laevastiku. Hiljem (49 a. e. K.) põles branderi läbi Cassius Cäsari laevastik Sitsiilia juures. Ristisõitjatel Ptolemaise juures (1099), flaamlastel ja prantslastel Zirysee juures (1304) ning XVI, XVII ja XVIII aastasadel aruurikastes merilahingutes ja isegi XIX aastasajal (Greeka vabadussõjas 1820—26) olid tarvitusel kardetavad süütelaevad ja sagedasti suure eduga. See hävitav sõjariist oli niivõrd vihatud, et selle meeskond vangilangemisel armuta maha tapeti.

Branderiks nimetatakse ka laeva või parve, mis kitsastele vesiteedele ja jõgede suhu vaenlase laevade tee sulgemiseks põhja lastakse. Ajaloost leiame, et ka vanad eestlased ja kurelased brandereid ja tulipomme tarvitanud: kord ristisõitjate laevade

meie maale tulemise ajal pannud need oma põhjalastud laevadega, mis muidugi pidid kividega olema täidetud, koguni Väina jõe suu umbsseks, nii et vaenlase laevadel olnud raske töö jõest välja pääseda.

Kui siis Berthold Schvarz, või keegi teine püssirohu üles leidis, siis võeti aastasadasid tarvitusel olnud põleva aine asemele püssirohuga täidetud tünnid, kuid peagi nähti, et lihtsate püssirohu tünnidega sünnitatud tulevõime ei olnud küllalt intensiivne. Hakati valmistama lõhkejõulisi säädiseid, loodi juba iseäralikke puust ja metallist konstruktsioone — kindla kasti, kera-, või vaadikujulisi, milles püssirohu kõvade seinte vahele asetati ja plahvatamisel hoopis tugevamat lõhkevõimet väljendas. Neid lõhkeriistu nimetati „põrgumasinateks“. Seega moodustas põrgumasin esimese miini. Niisuguse miini plahvatama panemiseks olid tõuked, mis miin vees liikumisel mingi kõva eseme vastu puutudes sai, või miini külge kinnitatud ja eri-laskevärgiga ühendatud nõõri tõmbed. Laskevärk oli püssi luku sarnane, mis tulekiviga ja püssirohu puruga sellekohase tahi põlema süütas, mille ots lõhkeainesse ulatas ja seega plahvatuse sünnitas. Tarvitati ka hästi keerulist kellavärki, mis teatud aja vältusel püssirohu miini sees põlema süütas.

Need hävitusabinõud kujutasid endast aga üksnes ujuvaid miine, mis vee pinnal ümberujudes ja võimalikult oma sihi lähedal olles, võisid mõjuvõimule ja tegevusele tulla. Selgus, et miini lõhkemise juures veepinnal, suurem osa lõhkejõudu vabasse õhku plahvatades asjata kaduma läheb. Seal tuli XVIII a. s. lõpul ameeriklane Bushnell mõtte peale, katsuda seda põrgumasinat vee alla ja nimelt hävitatava laevapõhja alla paigutada ja seal teda detoneerida lasta. Selleks otstarbeks ehitas ta kinnise paadikese, mida veeballasti sissevõtmisega vajuma pani, nii et paadiga vee alla laskuda võis, kusjuures paati võis seestpoolt juhitavate aerudega edasi liikuma panna. Paadiga kaasas oli püssirohuga täidetud ja süüte-seadisega

varustatud põrgumasin, mida taheti kruvidega õhku lastava laevapõhja alla kinnitada ja kellavärgi läbi seal plahvatama panna, tõustes ise paadiga ballasti väljapumpamise abil vee pinnale. Niisugune veealune pealetung mainitud esimese veealuse paadiga ja esimese veealuse miiniga võeti tol ajal tõesti ühe Inglise blokaadi-laeva juures ette. Kuid julge ülesleidja ei arvestanud küllalt põhjalikult asjaoluga, et laeva põhi oli vask kestaga üle löödud ja mererohu ning karbikestega kaetud, mille tõttu kruvinaelad põhja külge ei hakanud ja ettevõtte nurja läks, Igatahes jääb tõsiasjaks, et juba tol ajal (1787) veealuspaati ja miini laevade hävitamiseks tarvitusele võeti.

Esimese auriku konstruktor, tuntud ameeriklane **Fulton** täiendas **Bushnelli** leidust veealuspaadi ja miini juures sellega, et tegi võimalikuks miine ankrule asetada ja neid elektrivoolu abil plahvatama panna sel hetkel, kui vaenlase laev miinide kohta tuleb. Seea soetas ta esimesed merimiinid. Miinide süütamiseks elektrivooluga läks vaja veealust isoleeritud juhet. Ameeriklane **Colb** kattis vasktraadi vaha ja pigi korraga, nii et vesi vase ligi ei pääsenud; sel viisil isoleeritud traati mõõda võis elektrivoolu segamata soovitava kaugele saata. **Colb** valmistas seega esimese veealuse kaabli.

Miinid paigutati reas mere põhja ankrusse niisuguste kohtadele, kuhu vaenlase laevad arvati tulevat, ning ühendati veealuse kaabliga. Kaldale, peidetud kohale, asetati süüteelement, millega miine võis plahvatama panna, kui vastase laevad miinide rea peale tulid.

Neid n. n. põhimiine tarvitatakse mõnel pool veel praegugi, kuid õppimised, kui laevad kaetud tuledega liiguvad ja samuti ka uduga, ei saa sarnaste miinidega nende otstarvet hästi täita, sest siis ei ole vaenlase laeva võimalik näha, — eriti veel siis kui miinid süütamise punktist kaugemale on asetatud. Seda silmas pidades tuldi juba Saksa-Daani sõjas (1848—50) vana mõtte peale tagasi s. o. miine isesüütavaks teha. Miini kere külge seati väljaulatavad klaastorukesed, mis täidetud mingisuguse hapnikuga ning miini sisemusse pandi teatud keemilised ained.

Tuli nüüd oodatud vaenlase laev kohale ja põrkas miini vastu, siis murdus klaastoruke ning hapniku vedelik voolas allolevasse keemilisse ainesse ja sünnitas tuld ehk kuumust, mis miinis oleva lõhkeaine plahvatama pani. Miinid pandi välja sadamate sissekäikudesse, jõgedesse suhu ehk kitsastele faarvateritele, või merele laevateedele, ning võidi siis rahulikult koju tagasi pöörata, sest löksulangemine jäi täitsa vaenlase laeva ja hävitustöö — miini oma hooleks.

Juba **Krimmi** ja **Austria-Prantsuse sõjas** ning eriti **Ameerika Põhja- ja Lõunariikide vahelises sõjas** kasutati ohtralt seda soodsat miinisõja viisi, — kõik sõdijad pooled asusid laialdasele miinide tarvitamisele. Ameerika **Uniooni** laevastik kaotas isegi siis juba 7 raudmonitoori ja 11 puust sõjalaeva ning hulga transport- ja sidelaevu; üldse löödi miinidega tal liinist välja ja lahingu võimetuks 30 sõjalaeva.

Kuid mõju soetab vastumõju, surve — vastu survet! Nagu ajajooksul mitmesugused miini-tüübid siginesid, nii soetati ka võitluse abinõusid nende vastu: asuti miinide püüdmisele ja hävitamisele ning hakati nende vastu laevu kindlustama ja abinõusid välja uurima, millega miini purustamise mõju paraliseerida. Miinide otsimiseks ja väljatoomiseks tarvitati trosse, kette, võrke jne., mis kahe paadi vahele võeti ja merde lasti, ning mere põhja mõõda seni lohistati kuni miini taha kinni jäi ja selle veepinnale kergitas, kus ta siis kahjutuks tehti. Need seasised moodustasid siis esimese traali. Samuti varustati n. n. tõukemurdjaid (laevad), mis miini ridadest pidid

läbi murdma, laeva vöörist hästi eemale ulatavate pikkade palkidega, et nendega põhjalastud miinde ühendusjuhet katkestada, või miini vee all võimalikult kaugel laeva kerest plahvatama panna. Siis katsuti sõjalaevu vajumise vastu kindlustada sellega, et neile risti ja põiki veekindlaid vaheseinu (shotid) sisse tehti, või neile erilised ujumisvööd (kofferdamm) ümber ehitati, mis pidid laeva õnnetuse korral vee peal hoidma ehk jälle täideti laeva seinad ääred, või põhjaruumid mingisuguse ujuva materjaliga (kork, heina, õled või tühjad vaadid). Kuid kõigest neist kaitse esemetest ei olnud suurt abi: laevad said miini otsa põrgates ikkagi suuri vigastusi, nii et sagedasti täitsa hävinesid.

Möödunud ilmasõjas tarvitati muidugi hoopis täielikuma konstruktsiooniga ja uute lõhkeainetega täidetud miine, mille lõhkejõud endise musta püüsi-rohu jõust mitu korda tugevam. Merimiinide laenguks tarvitatakse praegu järgmisi lõhkeaineid: nitrotsellulosi ehk püroksiliini, mida valmistatakse puuvillast ja salpeetrihappet ja trinitrotoluoli ehk n. n. trotüli, mida saadakse destilleeritud kivitõrva õlist, mis läbitöötatakse salpeetrihappetega. Ka võetakse mõnel pool miinilaenguks mürgilisi pikriinhappe preparaate; pikriinhappe sünnib karbool- ja salpeetrihappe ühendusest. Sellest valmistatud lõhkeainele on mitmesugused nimetused antud Saksa „Sprengmunition 88“, Prantsuse „melinit“, Inglise „lyddit“ ja Jaapani „schimose“ sisaldavad ühte ja sedasama pikriinhappe saadust. Merimiinide tüübid on väga mitmesugused ning iga riik hoiab nende konstruktsioone saladuses. Nimetan siin mõne tähtsama tüübi:

1) **Inseneeri miin**, pannakse reas kaldavetesse ankrusse, igalt miinilt käib erijuhe kaldale. Kaldal töötab varjulises kohas dünamomasin ja lülitaja, millega miin plahvatama pannakse. Laenguks 100—120 kg. püroksiliini.

2) **Galvaaniline ankrumiin** on kera-ehk purni sarnase kerega, läbimõõt umbes 80 cm, mille ülemise otsa külge 5 tina sarve on kinnitatud, sarve sees peitub umbne klaastoruke, mis täidetud chroom-vedelikuga. Põrkab laev, või muu kõva ese sarve vastu, siis läheb tinasarv lössi ja selles olev toruke puruks, kusjuures vedelik miini sisemusse asetatud ja lõhkeainega juhede läbi ühendatud elementi voolab ja seal galvaanilise voolu sünnitab, mis miini automaatselt plahvatama paneb. Et sel ajal, kui miinid laeval viibivad, või kui neid ümber paigutatakse, sarvi tõugete eest hoida, on nende vasest kaitsekapslid peale kruvitud, mis enne vettelaskmist ära võetakse. Paremaks hädaohu ärarohimiseks miini vettelaskmise juures, on elemendilt lõhkeaine juure minevad juhed niiviisi seatud, et need alles vähe aega pärast vettelaskmist kontakti saavad tulla. Selleks on juhede pooluste vahele isäraline seadis tehtud ja sellekohase vedru vahele pandud suhkru tükk hoiab juhede poolused lahus. Vees sulab aga suhkru ära ja vedru surub poolused ühte, mille läbi tekib kontakt ja kui element töötab — plahvatus. Selle miini laenguks on 100—160 kg. trotüüli.

3) **Lööki miini** keha on umbes sama suur kui nr. 2 miinil, kuid ilma sarvedeta. Süüteeabinõuks on siin miini sisse kaks sõjaväe püssiluku sarnast löökrauda seatud, missuguseid vinnas seisakus hoiab sellekohane raskusviht. Tõukab laev miini vastu, siis põrub raskusviht paigalt ja löökraud löövad süütee-padrunitse, mis lõhkeaine ilma elektri elemendita plahvatama paneb. Lõhkeaine selles miinis on samuti trotüül ja samal määral kui miinil nr. 2. Ka kaitse-seadis funktsioneerib suhkru tükkiga.

4) **Väike võrkmiin** „kalake“ — on kalakujuline ja kinnitatakse võrkude külge, mis vee-

## Vabadusristi kavalierid.



*Major Johannes Normann.*  
Vabaduse Risti II liigi 3. järgu kavalier.

Major Joh. Normann sündis 29. aug. 1897 a. Virumaal. Lõpetas Tallinna Peetri realkooli ja 1. okt. 1916 a. lipnikuna Pavlovi sõjakooli. Vene sõjaväes teenis 163. jalgväe tagavara-rügemendis — Tsheljabinski linnas, Läti kiitirügemendis ja 37. Turkestani kütirügemendis, viimasega juuni kuust 1917 a. kuni novembri kuu lõpuni väerinnal. 27-mal novembril 1917 a. viidi üle Eesti tagavara pataljoni. — 1917 a. ülendati alam-leitnandiks, vanusega 1. maist 1917 a.

Vägede demobilisatsiooni puhul lahkus sõjaväe teenistusest.

Astus Eesti sõjaväe teenistusse 18. nov. 1918 a. ja määrati Eesti kaitseliidu peastaapi. Sealt viidi üle Tallinna linna platsadjutandiks, kust 25. veebr. 1919 a. 3 jalgväe rügemendi määrati, millega vabadsõja kaasa tegi, saades selle aja sees kaks korda haavata ja üks kord põrutada. Leitnandiks kinnitati 1919 a.; alam-kapteniks ülendati kiiduväärt teenistuse eest 1919 a. Sai üleviidud 6-sse piiriküti pataljoni 26. jaan. 1920 a. ja peale selle likvideerimist määrati 7-sse piiriküti pataljoni. Lõpetas esimesed rahuaegsete ohvitseride kursused augustis 1921 a., mis järele üle viidi Allohvitseride kooli. Kapteniks ülendati iseäralise kiiduväärt teenistuse eest 24. veebr. 1923 a. Allohvitseride kooli likvideerimise tõttu viidi üle Aegnasaare komandantuuri majanduse ülemaks okt. 1923 a. Ülendati majoriks 24. veebr. 1924 a.

1-st märtsist s. a. kuni käesoleva ajani teenib Pioneer-pataljonis majanduse ülemana. — Omab lahingutes Koiva jõel 27. aprillil 1919 a. ülesnäidatud vahvuse eest II liigi 3. järgu Vabaduse Risti ja sai autasu 40.000 marga suuruses.



*Alam-kapten Johann Holberg.*  
Vabaduse Risti II liigi 3. järgu kavalier.

Alam-kapten J. Holberg sündis 8. veebr. 1893 a. Pärnumaal, Sauga vallas. Keskkooli hariduse sai Pärnu gümnaasiumis, mille lõpetas 1914 aastal. Sama aasta sügisel astus ta Peterburi ülikooli õigusteadust õppima. 1915 a. oli sunnitud õppimist ülikoolis lõpetama ja Pavlovski sõjakooli astuma, mille lühendatud kursuse 1. juunil 1915 a. lipnikuna lõpetas.

Peale sõjakooli lõpetamist teenis Siberis ja pärast Galiitsia rindel kuni fronti lagunemiseni. Vene väes ülendati J. Holberg alam-leitnandiks.

1918 a. aprilli kuus tuli J. Holberg kodumaale. 1918 a. sügisel Eesti-Vene sõja lahtipuhkemisel astus teenistusse I ratsarügementi. Esialgu täitis seal kortermeistri kohuseid, pärast nimetati III eskadroni vanemaks ohvitseriks ja hiljem, 2. maist 1919 a. — II eskadroni ülemaks.

1919 a. ülendati Vene väes väljateenitud aja eest leitnandiks vanusega 4. novembrist 1917 a. ja Eesti teenistuse eest — alam-kapteniks, vanusega 26. sept. 1919 a.

Peale sõja lõppu astus alam-kapten Holberg uuesti Tartu ülikooli, et pooleli jäänud õppimist õigusteaduskonnas jätkata, mille ka I järgu diplomaadiga lõpetas.

II Riigikogu valimistel valiti J. Holberg Virumaa valimisringkonna põllumeestekogu nimekirja järele Riigikogusse, kes ta oma esitajaks Sõjanõukogusse valis.

Marienburgi äravõtmise juures ülesnäidatud vahvuse eest annetati alam-kapten Holbergile II liigi 3. järgu Vabaduse Risti ja ratsarügemendi sõjaoperatsioonidest Lätimaal osavõtmise eest sai Läti „Karutapjate“ ordeni; peale selle anti temale Vabariigi valitsuse poolt tasuta maa normaaltalu suuruses, 40.000 mrk. autasu ja õigus prii kooli saamiseks kuni ülikooli lõpetamiseni.



aluste paatide püüdmiseks välja pannakse. Süüteabinõu — nagu miinil nr. 3 ja laeng-trotüül, kuni 50 klg (Tarvitatakse ka traalerite vastu. Toimetuse märkus).

5) Põhimiin on ankruta ja suurema kerega kui eelmised miinid, plahvatama pannakse kaldalt juheldes kaudu; selle miini laenguks on vee sügavuse järele kuni 1000 klg püroksiliini.

6) Magnetiini võib olla sarnane, nagu ülalmainitud juhemiinidki, kuid selle vahega, et siin on süüteabinõuks magnet. Kui laev oma raua massiga temast üle läheb, hakkab miinis olev magnetid nõel liikuma ja selle läbi tekib elemendis elektri vool, mis lõhkeaine põlema süütab ja miini plahvatama paneb.

7) Vahimiin kujutab kaksik- ehk kolmikmiini, mis miinidest nr. 2 ja 3 kombineeritakse. Need on niiviisi merde seatud, et üks püsib teatud sügavuses veepinna all, kuna teised mere põhjas samal kohal lasuvad. Püütakse traaliga esimene välja, siis kerkib erilise seadisega varustatud teine miin automaatselt jälle esimese asemele „vahti pidama“ jne. Seega ei ole ühekordse traalimisega seal kohal laeva tee veel mitte miinidest puhast ja traalerite järele tulevad laevad satuvad ikkagi miini otsa.

8) Vaba veelune miin on ilma ankruta ja liigub teatud sügavuses veepinna all vabalt ümber. Miini sügavust reguleerib automaatselt tema kaal ja vee surve. Selle miini süüteabinõu ja laeng on samasugused, nagu miinil nr. 3.

Ka miinide ankrud on mitmesugused ja hästi keerulise ehitusega, millest tähtsamad ja tarvitata-vamad kaks tüüpi:

1. Tüüp. Et miin antud sügavuses veepinna alla ankrule jääks, on tema pidekõis (miinrep) ankru külge kinnitatud värtna peale keritud. Lastakse miin vette, siis jääb ta osmalt veepinnale ujuma, kuna ankur sügavuses vajub ja miinrep värtnal järele jookseb seni kui ankru juure seatud pidur lahtikerimise automaatselt seisma paneb. Et nüüd miinrep enam värtna pealt järele ei jookse, tõmbab ankur oma raskusega miini vee alla. Automaat-pidur kujutab enesest peenikest teraskõit, mille otsa on pandud raskusviht. Kõie lahtihargnev pikkus on miini vettelaskmisel nii reguleeritud, et see vastab sügavusele, millesse miin tahetakse asetada. Raskusviht kõiega ripub ankru all ja puutub varem põhja, kui ankur. Sel hetkel, kui raskusviht põhja peale kukub, lödveneb teraskõis ja vabastab piduri vedru, mis miinrepi värtnale stopperi ette lükkab; miinrep jääb pidama ning tõmbab miini vee alla.

2. Tüüp. See ankur töötab märksa teisiti kui esimene. Siin on miin erilise piduriga ankru külge kinnitatud, nii et vette heites ühes ankruga põhja vajub. Põhja puutudes vabastab sellekohane link miini pidurist ja miin kerkib üles, miinreppi oma järele vända pealt lahti kerides. Ankru külge on pidur-mehanism seatud, mis tegutseb miinrepi pingega s. o. veesurvega, mis miini ujuvus sünnitab. Mida kõrgemale miin põhjast kerkib, seda vähemaks muutub vee surve — kuni piduri jõud sellest suuremaks tõuseb ja värtna seisma paneb. Mehanismi küljes on numbrileht, mille seier enne miini vettelaskmist selle numbri kohta käänatakse, missugust sügavust miinile tahetaks anda, selle järele seab mehanism miini automaatselt omale paigale.

Mõlemad ankrud on välimiselt pesataolised, milles miin enne vettelaskmist kui suur muna lasub. Ankrud liiguvad ratastel ja miine on seega hästi hõlbus merde heita.

Miinide väljapanemiseks tarvitatakse mitmesuguseid laevu ja paate; ka veelused paadid võivad oma sisse tükki 10 ja rohkem miine võtta ja

neid vee all olles nägematult välja heita. Saksa Flanderni veeluste paatide laevastik pani ilmasõjas Inglise ja Prantsuse sadamate ning jõgede suhu ja farvaatritele kahe aasta jooksul üle 4000 miini välja. On ehitatud koguni erilised veelused miinipanijad, nagu neid näha võib Vene-Balti tehases.

Vee pinnalt miinide vettepanemiseks on soetatud suured erilaevad, n.n. „miinipanijad“. Need on relvastusega varustatud ja moodustavad kergeristlejate taolisi laevu, ning võivad lühikese ajaga suure hulga miine vette loopida. Keskmise suurusega neist võtab oma peale 400—500 miini ja tehes 7—8 sõlme tunnis, heidab sarnane laev ühes minutis 7 miini välja — iga miin teisest umbes 35 m. kaugusel. Seega tarvitab ta kõigest tund aega selleks, et 5 km laiust laevateed 3 rea miinidega täis külvata.

Miinid pannakse välja peasjalikult kalda lähe datesse vette, või kaugematele farvaatritele ning laeva teedele, kuhu arvatakse ilmuma vaenlase laevu. Miini väli jaotatakse laevatee sihilt vaadates diagonaal-ruutudesse, kuhu teatud arvul miine välja pannakse. Suurtes kaugustes, nagu näit. põiki üle Soomelahe suu — Tahkona neeme kohalt kuni Hangoni, pannakse enamasti kolm rida miine.

Harilikult paigutatakse miinid veepinnast 3—4 m sügavusele, nii et ka juba väiksemate laevade põhjad nendesse puutuvad. Veeluste paatide hävitamiseks lastakse aga miinid suuremate sügavusteni; neid on leitud rohkem kui 100 m sügavuselt. Naissaare juure veeluste paatide tõkkeks väljapandud miinide sügavus oli 35 m ja rohkem. N. n. dessantmiinid, mis dessandi paatide vastu madalatele kohtadele kalda ligidale välja pannakse (Lahepere laht Baltiski ligidal) püsivad üksnes 1—2 m sügavusel veepinna all ja on seega ka paatidelegi hädaohtlikud.

Miinide väljatraalimist ja hävitamist toimetab erilaevastik ja erimeeskond. Kõige esmalt peab teada olema, kus miinid asuvad. Omad miiniväljad on suuremat jaolt miinkaartide järele teada, kuid kuhu vaenlane neid on külvanud, — jääb suuremalt jaolt ikka saladuseks. Sellepärast käib kardetavatel kohtadel suuremate laevade eel ikka traalerite laevastik. Seega tuleb lahingute korral traaleritel kahe tule käes töötada s. o. vaenlase tule all ja miinide otsas, kus suur protsent neist ka hukuvad. Saksa II traalerite divisjonil oli ilmasõjas näiteks 36 traalerit, nendest hukkus miinide otsa 3½ aasta jooksul 27 tükki. Sellest võib järeldada, et miinide traalimine väga hädaohtlik ja elukardetav töö on, mis palju külma verd, raudseid närve ja ennast-salgavat jõupingutust nõuab.

Traaleriteks tarvitatakse madala süvisega laevu, nagu: väikseid miinipaate ja aurikuid, mootor- ja auru paate ning eriti traalimiseks ehitatud laevu, mille süvis umbes 2 m ehk vähem, nii et nende põhjad suurte laevade vastu väljapandud miinide sügavuseni ei ulata. Miini traali konstruktsioon on pea seesama, mis varemgi ajal tarvitusel oli. Traal valmistatakse umbes 200 m pikkusest ja 50—60 mm. jämedusest terastrossist, mille külge on kinnitatud väikesed haigid ja konksud (tragid) ning ujuvad kupud (boid), mis traali tarvilises sügavuses veepinna all hoiavad. Ka kinnitatakse vahest traali külge väikesed lõhkepadrunid, mis tuleluku abil automaatselt lõhkevad ja luku vahele pitsitusse jäänud miinrepi purustavad, ehk koguni miini veel all plahvatama panevad. Kaks laeva võtavad traali oma vahele ja üksteisest eemaleminnes, lasevad selle vette, kus traal 6—10 m sügavusele, (või veel madalamale, nii kuidas põhja reljeef nõuab) boide peale rippuma jääb. Siis liiguvad laevad pikkamisi antud sihis edasi, traali loogas, nagu noota, järele tõmmates. Miin, mis nüüd traali ette jääb, sattub konksude ja haakide vahele kinni ja veetakse

teelt kõrvale, mille juures miin vee pinnale kerkib, kus ta püssi- või kahuri tulega ehk tema külge pandud padruniga ära hävitatakse. Sagedasti lõhkeb miin traaliga sünnitatud põrutuste läbi, või traali padruni lõhkemise mõjul juba enne, kui veepinnale kerkib. Tuleb ka ette juhtumisi, kus südikad minöörid vagusal veepinnal ujuva miini küljest teatud kruvid eemaldavad ja ta seega hädaohutuks teevad, nii et teda siis koguni laevale võib tõsta. (Seda tehti ka meil möödunud suvel. Toim. tähendus). Seni kui miin veel traalis kinni ja vee all seisab, on väga hädaohtlik traalile ligineda, sest ei ole hästi teada, kus kohal ja kui sügaval miin veepinna all peitub. Sarnases olukorras vist sündiski õnnetus meie kahurlaev „Meemega“, kes õnnetumal kombel traali ligidale juhtus kalduma ja miini otsa sattudes õhku lendas. (K.-l. Meeme hukkus, traali väljavõtmisel traalist vabanenud miini plahvatuse läbi. Toim. märkus).

Miine hävitatakse vahest ka n. n. kontrmiinidega. Selle miini laeng on hoopis suurem kui harilikul miinil — temasse pannakse 150—200 kg lõhkeainet. Kontrmiin lastakse sinna kohta vette, kus teatakse olevat harilikud miinid, ning pannakse siis plahvatama. Kontrmiini detonatsiooni mõju on nii suur, et hulga oma ümbruses olevaid miine plahvatama paneb ja koha miinidest puhastab. Kuid niisugune miinide hävitamise viis nõuab väga palju lõhkeainet ja ei ole mitte küllalt usaldatav, sest kontrmiini plah-

vatuse peale vaatamata võib ikkagi mõni miin seal veel terveks jääda.

Sakslased ja venelased külvasid ilmasõjas mitukümmend tuhat miini Balti merde, eriti oli Riia ja Soome lahe suu meri ala tihedalt sõdivate poolt miinidega täidetud; üks katsus ühele ja teine teisele salaja lõksu välja panna, nii et siin miinide väljad viimaks hoopis segi läksid ja enam küllalt selgesti ei teatud, kuhu keegi omad miinid oli puistanud. Sagedasti tuli juhtumisi ette, kus oma miinide peale satuti. Kuivõrd hädaohtlik siis neis vetes sõita ja liikuda oli, näitab äpardus, mis sakslastele sel korral juhtus, kui nad Baltiskit pommitamas käisid (9. nov. 1916 a.): 11 torpeedolaeva läksid operatsiooni, kuid sattusid niihästi siia tulles kui ka tagasi minnes miinide peale, kus ühe ööga neist 7 laeva hukkusid. Veel täninigi, pärast põhjalikku traalimist, ei ole mered miinidest täitsa puhtad. Meie traalerid on siit vetest mitu sada miini välja püüdnud, hulk neist on ankrut lahti rebinud ja ära ujunud, ning suur hulk jää sees lõhkenud, kuid ikkagi leidub neid veel meres mitmesugustes sügavustes kus nad ka edaspidigi veel omale ohvriid nõuavad.

Veelune miin on väga kardetav sõjariist, mis kui kaheteraga mõök mõjub ja sagedasti nii oma, kui ka vaenlase hävitab. Ta võib 10—15 a. ja rohkem vees ankrut otsas seista, siis alles miinrepi läbiroostetamisel veepinnale kerkida ja siin väga hädaohtlikuks saada, sest miinis peituv lõhkeaine ei kaota oma hävitavat võimu mitmekümnel aastalgi. Joh. Mey.

## Suitsseinte taktikast.

Suitsseintele on Lääne riikide väljamaärustikudes pühendatud terved peatükid. Poleks huvita tutvuneda selle küsimusega ka „Sõduri“ lugejatel.

Otstarbeline suitsu kasutamine aitab palju kaasa ootamatuse läbiviimiseks ja vastase pool valearvamise tekitamiseks. Tulevikus hakkavad suitsu kindlasti kõik väeliigid tarvitama. Suits lubab päeval ära kasutada palju oõsise lahingu paremused, kõrvale jättes sealjuures suurema osa takistusi, mis oõselle mõõdapääsematud.

Suitsseinte loomise eesmärk on:

a) Pimestada ülesleitud vastase vaatluspunkte ja kuulipildujate pesasid; maskeerida kallaletungivate osade rinnet ja tiibu, tankide koonduspunkte, kahurväge, teid ja kogumispunkte; varjata oma batারেide tulekuma ja takistada vastase õhuvaatlust.

b) Vaenlase tähelepanu tõmmata raioonidele, kus mingit rünnakut ettevõtta ei kavatseta, selleks, et tema vägesid kaevikutes hoida ja segada toetuse andmist tõeliku rünnaku raiooni kaitsjatele; väljakutsuda vaenlase tõkgetuld, millega ühenduses otsarbetu mürskide raiskamine.

c) Gaasrünnaku simuleerimine, mis sunniks vastast maske ette panema. Sealjuures on vahetevahel kasulik suitsu sekka ka tõelikku gaasi lasta, et vastane arvamise juurde jääks, et maskid tuleb peas hoida.

d) Murd- ja mägisel maastikul täita orud ja madalamad kohad suitsuga oma vägede liikumise varjamiseks, et neid isoleerida igasuguse vaatluse eest, ka õhuvaatlus ühes arvatud.

e) Varjata ehitustõid (sillad, kaevikud jne.). Suitsseinte tarvitamisel tuleb mees pidada, et:

1) varjata õhuvaatluse eest maapinda ja vägesid lähed korda õige harva; 2) suitsseinaid tõmbavad enda peale vastase kahurtule, mis pärast siis neid peab looma mõnesuguses kauguses (300—350 m.) varjatavate oma vägede ees; 3) suits seinaid ka enese vaatlusvõimalusi ja võib suuna kaotamise põhjuseks saada; 4) on tarvilik suitsseina tarvita mise otstarvet ühel või teisel viisil mitmekesistada nii, et vastane ei ootaks alati suitsu järel rünnakut.

Suits ja tankid. Nagu teada, on tankide suurimaks vaenlaseks kahurvägi. Sellepärast on tegevuse tõhusate tagajärgede tähtsamaks tingimuseks — pimestada paksu suitsseina läbi need vastase maapinnal asuvad vaatluspunktid, milliste silmapiiri ulatab rünnaku raioon. Tankid peavad varjatud olema vastase batಾರೆide eest kas hariliku või kunstliku uduga. Sellepärast peavad batಾರೆid, mis tankidega seltsis rünnakule saadetud jalgväe toetamiseks on määratud, alati küllaldaselt varustatud olema suitsmürskega, et võimalik oleks tarvilikul silmapilgul ning parajal kohal luua suitsseina. Ei ole kohane viimast luua otsekohe tankide ette, sest see segaks tee valikut ja annab nende asukoha välja. Kõige otstarbelisem on luua suitsseina ümber terve rünnaku raiooni. Nii tekiks maaala, kus jalgvägi ja tankid võivad vabalt tegutseda ja vaenlasele läheneda, olles varjatud tema vaatluste eest.

Suitsu tarvitamine jalg- ja ratsaväes. Neid väelike varustatakse suitsküünlatega. Viimased on odavad, kerged, kandmiseks täiesti hädaohuta ja ei andu aja mõjule, miks nad tulevikus igatahes suurt tarvitamist leiavad. Erijuhustel hakatakse nendega arvatavasti varustama ka üksikuid võitlejaid, et neil oleks olukorra nõudel alat võimalik suitsseina luua.

Rünnaku varjamiseks süüdatakse kütinlad kohase tuule juures põlema piki rünnaku rinnet. Kohe suitspilve taga liiguvad kütinlatega varustatud laskurid. Kui esimene pilv haihtuma hakkab, süüdatakse uued suitskütinlad, millega tekib ka uus suitsu

pilv. Soovitava efekti saamiseks võivad need pilved olla kas kahjutud, või mürgised. Kui vastasel maskid puuduvad, siis on soovitatav tarvitada niisuguseid kütinlaid, mis annavad suitsu ühes gaasiga, milline silmad vett jooksma paneb. S. L.

## Kiirsõitjad mootorpaadid ja nende tegevus Kroonlinna all.

Kiirsõitjad mootorpaadid sõjaliseks otstarbeks jõudsid oma väljaarenemise kõrgema punkti ilma sõja ajal, kus nad, miiniaparaatidega varustatult, väga kardetavatena merisõja abinõudena esinesid. Kiirsõitjate mootorpaatide tegevuse register ilmasõja ajal on väga pikk. Enamlise Venemaa vastu, kus nende tegevust kergemini jälgida võis, olid tegevad Inglise kiirsõitjad mootor-miiniapaadid „C. M. B.“ (Coastal Motor Boat). Nimetatud mootorpaatidel on astmeline kere, pikkus 40 kuni 50 jalga, kiirus 40 sõlme tunnis, varustatud kahe propelleriga ja kahe rooliga. Jõumasinateks on neil kaks plahvatus-tüüpi 375 H. P. Thornikroft'i mootori. Sõjariistadeks — üks miin ja automaat-püssid. Miin on asetud paadi ahter-dekki, propelleritega paadi ahtri poole. Miini väljalaskmine sünnib kedru-aparaadi abil. Miinile tarviliku käigu suuna andmist toimetatakse paadi enda abil, nimelt võtab paat sihi oma eesmärgi peale ja paraja kauguseni jõudes lükatakse miin üle ahtri välja, kuna peale selle paat kohe oma käigu suuna muudab.

Peale vette kukkumist hakkavad miinil masinad töötama ja miin hakkab paadi endises suunas liikuma. „C. M. B.“ paatide atakid olid sõjaajal nii kiired ja äkilised, et tihti aru ei saadudki, kas poolt miin lastud.

Väga tagajärjerikas oli „C. M. B.“ paatide tegevus Nõukogude Venemaa vastu Arhangelis, Kaspia merel ja iseäranis Balti merel Kroonlinna all. Esimesena lasti põhja „C. M. B.“ poolt ristleja „Oleg“. „Oleg“ viibis parajasti merel vahilaevana, kus ta miini boorti sai ja küljeli põhja vajus. „Olegi“ pealt päästetud ohvitserid ja meeskond ei teadnud, kelle poolt „Oleg“ põhja lasti, olid ainult peale miini plahvatus silmapiiril mingisugust paati näinud, kuid põhjalaskjaks arvasid ikkagi kas mõnda veealust paati, või jälle ujuvat miini, missuguseid sageli selles raioonis näha oli. Peale „Olegi“ hukkumist asetati vahilaevad Kroonlinna suu ette. Mitu nädalat oli kõik vaikne. Ühel pimedal ööl kotsid äkisti plahvatused Kroonlinna sadama sees, tekkis üldine segadus, veealuste paatide baas „Pamjatj Asova“ vajus külje peale, liinilaev „Andrei Pervosvannoi“ sai suure differendi ninasse, nii et ninaga põhja peale istus, sadama sild sai purustatud ja kail asuv kuur ümber paisatud. Kohe peale selle kuulduisid suurtüki pau-gud vahil seisva miiniristleja pealt. Helgiviskajad, nii laevadelt, kui ka kindlustelt, valgustasid merd. Püsis üleüldine teadmatuse ja meelte ärevus. Järgmisel päeval selgub, et mingisugused paadid, käigutuledega varustatult, olid Peterburi poolt kiilvaateris Kroonlinna poole tulnud. Alguses peetud neid oma vedurlaevadeks. Üks nendest asunud kohe automaat-püssidest vahilisevat miiniristlejat laskma, mille tagajärjel kahurite meeskond oma kohtadelt ära jooksnud ja peitu pugenud.

Selle aja jooksul sõitnud kolm paati sisemise sadama värvast sisse, vahil seisev miiniristleja kuulnud plahvatusi ja kohe peale selle nähtud paate sadamast täie kiirusega välja sõitvat. Vahi-miini-

ristleja peal asunud vanem kahur-ohvitser kohe kahuri juure ja avanud tule attakeeriva paadi peale, mille tagajärjel viimase peal plahvatus tekkinud ja paat põhja vajunud. Peale selle laskis ta kahuritega värvast väljasõitvatest paatidest veel kaks tükki põhja. Ära pääsesid kolmi paati. Kolme põhjalastud paadi pealt päästeti ära umbes kümme-kond Inglise ohvitseri ja madrust.

Järgmisel päeval saadeti inglased Moskvasse.

Paatide äkiline ilmumine jäi aga ikkagi saladuse katte alla.

Nädalt kolm peale kirjeldatud sündmust tõsteti hukkunud paatidest kaks tükki mere põhjast üles ja asetati kai peale. Nüüd hakkas asi alles selguma. Paatide järelevaatusel leidis sealt, peale paari konjaki pudeli ja biskviidi karbi, mis kohe peale leidmist saladuslikult ära kadusid, kaart, kus punase pliiat-siga paatide kurss oli ära märgitud. Paadid tulid Bjorkest välja, asusid teele Soome-poolse kalda äärt mööda, möödusid Kotlinist põhjapoolsest küljest, sõitsid Peterburi farvaaterile välja ja pöörasid sealt Kroonlinna poole, jättes mulje, kui tuleksid omad laevad, aga mitte võrad. Igale paadile oli antud oma eri ülesanne. Kuna laevade seisukohtad lennukite pealt tehtud ülesvõtte järele teada olid, pidi üks paatidest laskma dreadnaught „Petropavlovski“ peale, teine „Andrei Pervosvannoi“ peale ja kolmas tõkemiinidega täidetud miinipanija „Amuri“ peale. Kõik kolm paati võtsid õiged sihid. Selletõttu, et eelmisel päeval „Pamjatj Asova“ „Amuri“ kõrvale asus, kaitses ta „Amuri“ ja sai ise miini boorti ning vajus küljeli. „Andrei Pervosvannoi“ sai miini ninasse ja selle tõttu püsis vee peal, vajudes ainult ninaga.

Miin, mis oli määratud „Petropavlovskile“, läks mööda ja plahvatas muuli vastu, lõhkudes muuli ja paisates ümber kuuri, mis muulil asus.

Kui isegi arvustamata jätta kirjeldud kiirsõitjate mootorpaatide ettevõtet, (oleks see ju palju õnnelikumalt lõppenud, kui enne oleks põhja lastud vahil seisev miiniristleja), peab lugema seda äärmiselt kaalamurdvaks, mis on võimalik läbi viia ainult nende kiiruse tõttu ja selle tõttu, et nad madalal vees istuvad ja igalt poolt läbi pääsevad.

Selle käiguga Kroonlinna ei lõppenud veel kiirsõitjate paatide tegevus Soome lahes.

Kiirsõitjad hoidsid enamlaste laevastiku hirmul kuni vabadussõja lõpuni. Asi läks mõnikord isegi koomiliseks, näit, üks miiniristlejatest, viibides merel, näinud silmapiiril mingisugust paati; ilma pikema järelemõtlemiseta pööras miiniristleja ümber ja sõitis täie kiirusega Kroonlinna. Pärast selgus, et nähtud paat oli kalapaat. Isegi vahilaeva seisukoht, mis peale „Olegi“ põhjalaskumist sisemise sadama värvava ette oli toodud, viidi üle sadama sisse värvava kõrvale.

Meil oleks niisugused kiirsõitjad igatpidi soodsad. Küsimus seisab ainult selles, millal oleks meil võimalus neid muretseda. Teatavasti on Soome oma laevastiku täiendamise kiirsõitjate mootorpaatidega, mis küll mitte nii kiired ei ole, kui ülalkirjeldud,

kuid Soome olukorras, skäärides, on nad küllalt otsarbekohased. Nende arvu kavatsavat veelgi suurendada.

Ka meil on midagi kiirsõitjate taolist olemas, — need on piirivalve mootorpaadid, millede kiirus on ettenähtud 21 sõlme ümber tunnis. Need paadid aga ei õigusta oma nime ei kiiruse, ega ka sõjariistade mõttes. 1923 a. oli mul võimalus ühel nimetuspaadil sõitu kaasa teha, kus selgus, et paadi kolmest mootorist võivad töötada ainult kaks, — needki jäävad kordamööda seisma ja starter (käimalaskja

elektromootor) peab neid järele vedama, kus imestuseks veel põhjust andis nähtus, et akkumulaatorid iga käigu järele tühjad olid. Selle juures oli bensiini kulu kolossaalne ja kiirus mitte üle 10 sõlme.

Kuuldavasti on nimetatud paatide mootorid mõõdunud suvel petrooleumi kütte peale üle viidud ja proovid rahuldavaid tagajärgi annud.

Kuna rünnakuvõimsad mootorpaadid meil täiesti puuduvad, oleks aeg hakata võimalusi otsima niisuguste muretsemiseks.

J. Nuudi.

## Suuskadest meie sõjaväes.

Maades, kus lumi talvel kauemat aega maapinda katab, on sõjaväed täielikult ehk osaliselt varustatud suuskadega ja suuskade kasutamise kohta on välja-töötatud täpsed juhendid.

Meil sõjaväes anti suusad juba vabariigi algul välja, — ühte väeosasse rohkem, teise vähem, kuna mõni väeosa neid ainult mõne üksiku paari sai. Kust meie üldse suusad saanud oleme, seda ma kindlasti ei tea, ei ole seda ka lähemalt uurinud, kuid arvatavasti on nad siia jäänud endisest Vene sõjaväest.

Kuni seniajani ei ole vanu suuske uutega täiendatud, ei ole antud suuskade kasutamise ega ka nende eest hoolitsemise üle mingisuguseid näpunäiteid. Missugused ülesanded suuskadel meie sõjaväes olid ette nähtud — oli selgitamata: kas kasutada neid puht meeelahutuseks, kehakultuuri arendamiseks, või veel millelegi muuks. Et suurem osa meie sõjaväe juhtidest varem eraelus üldse vähe suuskadega tegemist teinud, sellepärast ei mõistetud suuske kõige paremal tahtmiselgi otstarbekohaselt kasutada. Vähe oli väeüksusi, kus suuskade tähtsusest õieti aru saadi ja neid tähtsusele vastavalt kasutati. Ei ole ka imeks panna, kui mõnes väeüksuses suusad mingisugust tähelepanu ei väärinud ja lihtsalt ülearuseks „mööbliks“ peeti. Arusaadav, et selle kõige tagajärjel suuskadest väeosades poolpehkinud ja kaardunud lauatiigid järele jäid, mis oma väärtuse, kui ka vältimise poolest enam suusa nimegi ei maksa. Esialgsetest suuskade arvust on väeosades vaevast vist küll pooled nimekirjas, kuna pooled ärakulumise ja murdumise tõttu nimekirjast maha kustutatud on.

Praegu on ilmumisel juhendid suusaspori kasutamise üle sõjaväes. Need juhendid püüavad selgitada suuskade tähtsust ja kasutamist sõjaväes rahu, kui ka sõja ajal, anda juhatus suuskade eest hoolitsemise ja suusajooksu äraõppimises. Juhendite ilmumisega oleks siis tuge antud arusaamatuste ja pahede kõrvaldamiseks, kuid ühtlasi tuleks ka mees pidada, et juhendid isenesest veel midagi korda ei saada, kui nende täitmise pealiskaudne ja puudulik on. Sellest välja minnes, tuleks juhtidel endid tõsiselt kätte võtta ja suusatamiseks kasulikud näpunäited oma alluvate juures täide viia, ühtlasi mees pidades, et suuskade eest hoolitsemine suusasporis tähtsamat osa etendab.

Ka kõige paremad juhendid ei hoiä ära suuskade murdumisi nende tarvitamise juures ja kauemat aega

nendega jookstes — kasutamiseks kõlbmatuks kulumist, On täiesti arusaadav, et kui meie vanu suuski uutega ei täienda, — jääb meil suuskadest sõjaväkke ainult mälestus järele. Lõpuks tekiks ka küsimus, milleks on siis üldse tarvis neid juhendeid kui suusad meie sõjaväest lõpulikult hävinevad. . .

On suusad meie sõjaväes mõõdapärasemata vajaduseks tunnistatud (suuskade tähtsust sõjaväes on juhendid põhjalikult selgitanud), siis oleks viimane aeg uute suuskade juuremuretsemisega algust teha. Juure muretsetud suusad peaks väetüksuste vahel ära jaotatama, sealjuures väetüksuste tähtsust silmas pidades. Meie oludes oleks ka täiesti otstarbetu eraldi suusatajate üksusi asutada ja ainult neid suuskadega varustada, nagu see endises Vene sõjaväes oli, vaid meil tuleks just kõiki väeüksusi osaliselt (kui täielikult varustamiseks oht jõudu ei jätaks) suuskadega varustada. See võimaldaks kõigile sõjaväelastele rahuajal suusajooksu kätte õpetada, talvel sügava lumega taktilisi õppusi eduga läbi viia, andes seega kogemusi sõjaaegseks tegevuseks, ja kogu sõjaväe kehakultuuri tundavalt tõsta. Jalgväe kompaniides, patareides ja eskadronides peaks vähemalt ühe kolmandiku meeste arvule suuski jätkuma, kuna raske-kuulipildujate kompaniisid ja õpeasutusi peaks võimalust mööda juba täielikult suuskadega varustama. Keskmiselt võiks väeosades hariliku tarvitamise ja korraliku hoolitsemise juures (arvesse võttes juhuslisi murdumisi) suuskade eluiga viie aasta peale arvata.

Suuskade kasulikkust arvesse võttes, ei ole nende hind nii väga kohutav. Suuski võiksime esialgu kodumaa vabrikutest osta, äärmisel juhtumisel ka väljamaalt, kuna tulevikus oleks kõige otstarbekohasem mõne oma sõjaväe töökoja juures suuskade valmistamise tööstus sisse seada. See on täiesti läbiviidav: ta ei nõua liiga kulukat sisseaset, ei ole ka asjatundjate ja materjali muretsemise raskustega seotud.

Sõjaväe suuskadega varustamise küsimus peaks olema küll sedavõrd tähtis, et ta tõsist tähelepanu väärriks ja kõige lähemas tulevikus otsustamise alla võetaks.

Astutagu selleks rutuliselt samme: hilja oleks uute suuskade juure muretsemisega algust teha alles siis, kui vanad juba viimaseni hävinenud. A. J.

## Aimudus.

Mätta taga lamas kompani ülem, laadis püssi, sihtis hoolega ja lasi. Laskur töötab korralikult kui mehhanism ja ikka uuesti ja uuesti pörkas püss laskuri öla vastu, ning peenike sinakas suitsujoon lehvib iga paugu järele. Ees paistis hele päiksepaisteline lagendik, mille rohus roomasid hallid, ebamäärased kogud, mille kiivreil päike helki heitis.

Landeswehr tungis peale. . .

Hallid kogud kadusid mõnikord pika rohu sisse ja mätaste taha, ning lagendik näis siis täiesti eluta olevat. Vinguvad kuulid tulid lugemata parvedena ja jooksid kaugele taha. Siis jälle kerkisid ees hallid kogud, ning nüüd võis näha, kuidas loojenev päike riivas nende selgi, kiivreid ja nägusid läikiva, punaka helgiga. . .

Ikka uusi kuule sülgas kompani ülema püss. Mis sündis ümber, seda ta ei vaadanud, ta nägi vaid oma püssi ja väikest märki kauguses, mille peale sihtis püssi otsa.

Ta oli käsu saanud oma kompaniga landeswehri pealetungimist seisma panna. Alatasa oma mehi vaimumastades ja julgustades oli ta nende täielise usalduse võitnud. Tema autoriteet meeste keskel oli nõnda suur, et nad ütlesid: „Niikaua kui meie rooduvana meie juures viibib, ei astu meie sammugi tagasi, kui ka kõik siia paika sureme“.

Kuid mis oli täna temaga? Alati oli ta rahulik ja tasakaalus, kuid täna oli ta veidi teistsugune, kui harilikult. Kas tundis ta midagi niisugust lähenevat, mis näis talle fataalsena?

Mis see oli, selle üle ta ei mõelnud, vaid tegi seda, mis seisis tema kohuses.

Üks laskur tema kõrval keeras äkki selili, laotas käed laiali, ja ta väikest muutunud siinad vaatusid otsejooneliselt, segamatult ülespoole.

Kompani ülem seda nähes löi võpatama ja ta huultelt tuli käsklus: „Ligineva vaenlase pihta! Viissada sammu!“

Meestel oli imelik kuulda seda häält. Ütles seda nende kompani „vana“? Jah, väga imelik oli seekord tema hääl. . .

Kompani ülem jättis laskmise — kõik oli talle selge. Äkki rabasid tema mõtteid imelikud heitlevad küsimused. Tule meele, et on veel üks terve elu, ebareaalne, tundmatu, seal kaugel, kaugel. . . Jah, see on see tõsine elu! Ta lamas ja mõtles. Kuid tema mõistus rabeles temas hirmunult ja otsis võõrastavatele küsimustele samaseid vastuseid. . .

Seal löi korraga üks kuul plaksatades mättasse, mille taga ta lamas.

„Kui hästi nad lasevad!“, lausus ta ja tõstis korraga pea üle mätta, justkui tahaks järele vaadata, kes see laskja oli. Ta tegi seda vähe järsult, lastes püssi käest libiseda, kuid instinktiivselt haaras ta kohe jälle selle järele. Üürikese aja piilus ta veel nii, kummardunud peaga üle mätta. Seal vilksatas talle üks kuju silmi. Kuju kuklasse aetud kiivriga ja metsikult viltu kistud suuga, tehes ähvardavaid liigutusi revolvriga, tõusis otsekui läbi õhu tema ette. Nii kähku ei suutnud ta seda kõiki mõista.

Ta kuulis vaid, kuidas see nägemus karjus midagi kõigest kõrist, siis tundis ta, kuidas midagi teravat vajutati talle vastu pead. Ta pea sai korraga soojaks ja märjaks, ta tõstis oma vasaku käe üles, justkui tahaks mõnda märki anda, silmad täitusid punase virvendusega ja kõrvetava oigega huultel langes ta pikali, pea ettepoole, püssi kramplikult käes pigistades, siis veeres ta üle oma öla ja püssi selili. . .

Punane lill löi pakatama ta otsaesisel. Esiteks oli see ainult verine roos, väike puhkev nupp. . .

Väikese pilverünka tagant sädelesid viimased päikese kiired, ja surma väikene punane öis tema otsaesisel oli paisunud suureks ja kasvanud jõuliseks. . .

E. Meos.

## Eesti meriväe tegelus.

— T/L „Sulev“ saabus novembri lõpus merisõidult Tallinna, uurimisetöid lõpetades.

— Saladusliste helgiheitjate tegevust on viimasel ajal näha olnud õõseti Kokskäri side postist. Kas siin mõne sõjalaevaga tegemist, ei ole korda läinud kindlaks teha. Arvatavasti on siin tegemist piirituslaevadega.

— Traalimiste salkkond tööd lõpetanud. 1. detsembril lõpetas oma tööd Merijõudude staabi traalimise salkkond. Selle järgi on k/l „Mardus“ jällegi Läänemere laevastiku divisjoni koosseisu arvatud, kuna tr. „Kalev“ ja „Olev“ reservablaevade nimestikku arvatud ja kestvamale hoiule asetatud.

— Suuropi merikindluste aastapäev. 23. novembril pühitses Suuropi merikindlus 6-dat tegeluse aastapäeva.

Keskpäeval oli korraldatud paraad, mida vastu võttis Merijõudude juhataja meriväe-kapten Salza, ühes staabiülema k. t. kapten-major Grenz'iga ja merikindluste ülema kolonel Janitz'iga.

Õhtul oli kohalise garnisoni kodus sõduritele piduõhtu korraldatud, mis elavas meeleolus möödus.

— Merijõudude meeskonna tagavaraväkke laskmine sündis teatavasti hiljem teistest väeliikidest ja nimelt 1. detsembril.

Seks päevaks oli kõigilt laevadelt ja merikindlustest vabastatav meeskond Meriväe ekipaashi koon-datud, kust nemad edasi oma kodukohta saadeti.

Enne ärasaatmist 30. novembril oli tagavaraväkke lastavate auks Merijõudude spordi-toimkonna poolt Meriväe ekipaashi ruumikas söögisaalis pidulik aktus korraldatud, kus merijõudude juhataja meriväe-kapten Salza neile tervitust ütles, mille peale Riigihümn järgnes. Peale aktust olid mitmesugused ettekanded.

Tagavaraväkke lastuile jättis sarnane saatmine kõige parema mulje ja oma kodunurka viivad nemad häid mälestusi, nii teenistuse kestvusest, kui ka nende saatmisest.

Lgs.

## Sõjaväelised teated välisriikidest.

### Läti.

#### Kaitseliitlaste organiseerimisest Lätis

kirjutab siseministeeriumi Liivi ja Kuramaa kaitseliidu osakondade juhataja Gulbis „Latw. Kareiw.“ muu seas järgmist: Üldiselt edeneb kaitseliitlaste organiseerimine väga jõudsalt, mille juures tervitada tuleb seda asjaolu, et rahvas asjast huvitatud on ja organiseerimisel igatpidi abiks püüab olla. Kaitseliitlaste arv tõuseb alatasa. Halb seisukord valitseb ajutiselt riiete poolest. Kaitseliitlasi tahtakse varustada ühesuguste vormiriietega ja peakatetega. Kuna aga organisatsioonil selleks tarvis summa puudub, tuleb kaitseliitlastel need oma raha eest muretseda. Paljudel ei ole see muidugi jõudu mõõda. Kaitseliidu organisatsiooni poolt on asutatud laenu-hoiu ühisus, kel õigus on ka provintsis oma osakondi ja agentuure avada. Vormiriiete muretsamiseks kavatakse laenu-hoiu ühisuse juures intendantuuri asutada, kust soodsatel tingimustel järeelmaksu peale riideid antakse.

Järgmise uuendusena tuleb nimetada naisosakondade asutamist, nii rügementide, kui ka pataljoni juurde. Nimetatud osakondade keskpunkt asuks rügemendis, mille juures igal osakonnal peab olema oma valitud juhatajanna. Naisosakonnad alluvad täielikult rügemendiülemaatele, kes nende tegevuse kava kindlaks määravad. Mõtete lahkuminekud on ainult veel selle üle, kuidas nimetada naiskaitseliitlasi. Päevakorrale on kerkinud mitmed variatsioonid. Ühed soovivad neid nimetada „Vaidelot“ teised „Laimdot“ jne. Naisosakondade järelevalve alla kuuluks rügemendi kultuurtegevus, nagu rahakorjandused, pidude korraldamine j. n. e. Liibavi kaitseliidu rügemendi juures on sarnane osakond juba asutatud. Naisosakonnad on asutatud ja töötavad Soome eeskujul, kus need juba kauemat aega edukalt on töötanud

Kuna suvel kaitseliitlased põlluharimisega tegevuses olid, peeti õppusi harva, ainult üks kord kuus. Nüüd aga, mil põllutöö lõpetatud on, tahetakse õppusi sagedamini korraldada. Et õppus asjalikum oleks, tehti rügemendi ülemaatele ettepanek, kuni 15. dets. õppuse kava väljatöötada. Viimasel ajal on hakatud suurt rõhku panema alkoholi vastu võitlemisele.

Praegu on pea igal rügemendil juba oma lipp. Igasse rügementi tahetakse ka oma arstlist personaali saada. Iga rügemendil on oma orkester.

Kuna võimalik ei ole korraga kõiki kaitseliitlasi riietada ja väljaõpetada, kavatakse esialgu seda teha mõne üksiku kompaniga, millele pärast järgneksid ka teised.

Fr.

### Poola.

**Endine Poola sõjaminister kindral Szeptycki hiljutise kahevõitluse eest vastutusele võetud.**

Hiljuti oli Warssavi lähedal kahevõitlus endise sõjaministri (praegune IV armee ülem) kindral Szeptycki ja ajalehe toimetaja Stpiczynski vahel raskete mõõkadega, kus mõlemad vastased haavata said. Nüüd on praegune Poola sõjaminister kindral Sikorski Warssavi l. sõjaväe ringkonna kohtu prokuröörile ülesandeks teinud kindral Szeptyckit 1900 a. karistusseaduse §§ 481 ja 482 alusel selle kahevõitluse eest vastutusele võtta.

K. U.

### Leedu.

#### Leedu sõjaväe aastapäev.

Pühapäeval, 23. novembril pühitses Leedu sõjavägi oma 6. aastapäeva. Päev kujunes suureks pidustuseks, millest osa võttis terve Leedu sõjavägi. Kirikutes peeti jumalateenistust. Langenud kangelaste haudadele korraldati rongikäike. Kovnos asetas sõjaminister langenute mälestussambale toreda pärja. Paljudes kõnedes mälestati võitlusi ja Leedu iseseisvuse eest langenud kangelasi.

Fr.

### Saksamaa.

Poola sõjaminister Sikorski 2. dets. eelarve kõne puhul heitis Saksa ajakirjandus temale ette faktide moonutamist, kuid ometigi võib isegi juba Saksa ametliku ajakirjanduse jälgimisel kindlaks teha nii mõndagi minister Sikorski poolt ettetoodud fakti. Autoriteetlistest allikatest selgub: Väide, nagu oleks Sikorski ettetoonud terve rea väljamõeldud andmeid, ei ole õige. Selle vastu — on õige, et Sikorski täiendavas eelarve-kõnes 2. detsembril s. a. konstateeris, et aasta jooksul teostati Saksamaal maaväe manöövreid, millest osa võtsid kolm jalgväe diviisi ja üks ratsadiviis ja olid ka laevastiku manöövrid Balti meres, mis lõpetati ühenduses enamlaste laevastikuga. Praegu võib konstateerida täiesti kindla faktina, aluseks võttes kindlaid andmeid, mis avaldatud Saksamaa ametlikus sõjaväelises ajakirjanduses, et septembris olid Reichswehri suured sügiseseid manöövrid. III. jalgväe diviis ühes II. ratsadiviisiga pidas omi manöövreid Poola piiril Königsbergi, Küstrini ja Straussbergi piirkonnas 4.—10. septembrini 1924. Peale selle 8.—13. septembrini olid IV jalgväe diviisi manöövrid ühes ühe ratsaväe brigaadiga Bautzeni piirkonnas, Tšecho-Slovakia piiril. VI jalgväe diviis ratsaväe saatel pidas omi manöövreid Hannoveri Minde piirkonnas 11.—16. septembrini. Lõpuks, V jalgväe diviis ratsaväe ja pioneeride saatel manööverdas Donau ülemise jooksu piirkonnas. Manöövrid olid kahekülgse iseloomuga, tegutsedes diviisi üksustena. Esimest osa manöövritest juhtisid diviisi ülemad, kes tegutsesid peaaegu alati kõvendatud brigaadiga kõvendatud rügemendi vastu. Teist osa manöövritest juhtisid gruppide ülemad kindral von Seeckti ja minister Gessleri juuresolekul. Iga manöövri järele olid suured paraadid ülalnimetatud isikute juuresolekul. III jalgväe diviisi ja II ratsa diviisi paraadist võttis osa 10.000 meest. Iseloomustav nende manöövrite juures on see, et Reichswehri kõvendasid vabatahtlikud Zeitfreiwilliga; teiseks, et eralendurid nendest osa võtsid. Kui tahetakse süüdistada Poola ministert mittetäpsuses, siis võiks temale ette heita vaid seda, et ta nende manöövrite tähtsust vähendas. Mis puhtub uudistesse Saksa laevastiku manöövrite kohta, siis peab konstateerima, et peale esialgseid harjutusi, mis algasid 25. augustil, Põhja- ja Baltimere laevastiku manöövrid peeti Balti meres; algasid nad 4. septembril ja kestsid kuni 10. septembrini kontr-admiral Zenner'i juhatusel, kes praegu mere direktiooni ülem on. Nendest manöövritest võtsid osa kõik Saksa laevastiku sõjalised üksused, kogusummas 42 laeva, nimelt: 3 soomuslaeva, 5 ristlejat, 22 torpeedolaeva, 6 traalerit, 2 veevalust paati ja 4 sõelaeva. Saksa laevastiku manöövrite esimene osa peeti Balti mere läänepoolses osas, teine osa — Ida-Pommerni kohal, 12 miili kaugusel Poola rannast (Rozewie kohal). Mereväe pataljon, mis asub Pommernis, võttis osa nendest

manöövritest. 5. septembril ilmus Rozewie kohale, 12 miili rannast, ka Vene laevastik, mis koosnes ühest soomuslaevast „Marat“ ja 8 torpeedohävitajast. 7. ja 8. septembril olnud Saksa ja Nõukogude laevastiku ühised manöövrid. 8. septembri õhtul lahkusid mõlemad laevastikud oma sadamate suunas.

Tagasi tulles, pidas Saksa laevastik veel harjutusi admiral Behncke ja minister Gessleri juuresolekul. Pärast manöövrite lõppu jõudis laevastik Swinemünde ja Greifswaldi sadamatesse, kus olid paraadid admiral Behncke ees.

## Sõjainistri käsukiri.

Nr. 545.

Tallinnas, 3. detsembril 1924 a.

(Korraldusvalitsus).

Luban kanda Poola lennuväe poolt annetatud Poola lendur-vaatleja kutsemarki:

Lennuväe rügemendist major Johann-Karl Fischer'il, Lennuväe rügemendist kapten Hugo Janson'il ja Lennuväe rügemendist noorem-leitnant Aleksander Ilves'il.

Õiendus: Ranna-, õhu- ja sisekaitse ülema ettekanne Nr. 1161 — 25. XI. s. a.

P. Lill

Kindralstaabi Kindral-major,  
Sõjainistri eest.

## Ametlikud teated.

Eesti Vabariigi julgeoleku kaitsemisel langenud kustutakse ohvitseride ja ametnikkude nimekirjast: Kindralstaabist kolonel-leitnant Hermann Rossländer, arvates 2. detsembrist s. a.; Merijõudude staabist kapten-major Karl Stern, arvates 1. detsembrist s. a.; 10. jalgväe rügemendist noorem-leitnant Helmuth Viiburg, arvates 1. detsembrist s. a.; Side pataljonist noorem-leitnant Oskar Punnison, arvates 1. detsembrist s. a.; Piirivalve valitsusest noorem-leitnant Harald Busch, arvates 1. detsembrist s. a.; Sidepataljonist sõjaväe ametnik Adolf Eller, arvates 1. detsembrist s. a.

Arvatakse reservi teenistuse huvides: Ratsa rügemendist sõjaväe ametnik Voldemar Mihkelson, arvates 1. detsembrist s. a.

Arvatakse reservi: Piirivalve valitsusest kapten Peeter-Voldemar Reigas, arvates 12. novembrist s. a.; 2. jalgväe rügemendist kapten Hermann Kruus, arvates 1. detsembrist s. a.

Kustutatakse ohvitseride nimekirjast: Reservi leitnant Leonhard Ritt, kes Tallinna-Haapsalu rahukogu kriminaal osakonna koostatud otsusega 5. maist 1924 aastast kõigi iseäraliste kodaniku õiguste kaotusega neljaks aastaks vangiroodu mõistetud, arvates 10. aprillist 1922 a.

Märkus: Sõjainistri ksk. Nr. 546 — 1924 a

Kustutatakse ohvitseride nimekirjast, kui mitte Eesti Vabariigi kodanikud: Reservi alam-kapten Vassili Krupennikov, arvates 4. detsembrist s. a.; Reservi noorem-leitnant Nikolai Haritonov, arvates 4. detsembrist s. a.

Kustutatakse ametnikkude nimekirjast, kui mitte Eesti Vabariigi kodanik: Reservi sõjaaegne ametnik Terenti Mihailov, arvates 4. detsembrist s. a.

## Kiri toimetusele.

Palun Teie austatud ajakirjas järgmisele õiendusele lahkelt ruumi lubada.

Sõdur Nr. 49 ilmunud kirjatükis „Kui king pigistab“ leidub muu seas märkus, et ohvitseride ühest väeosast teise üleviimise puhul käsikirjades kaitseväele täpselt ära ei olevat tähendatud, mis põhjusel ümberpaigutamine sünnib, ning selle tõttu tulla komandeerimise rahade väljamaksmise juures sagedasti arusaamatusi ette.

Korraldusvalitsuse arvamise järele ei võiks käsikirjade senine redaktsioon tähendatud küsimuse lahendamisel raskusi tekitada, sest teenistuskäigu seadluse § 122-es on ümberpaigutuste harilikuks põhjuseks ettenähtud — teenistushuvid, mispärast nende igakordse mainimise tarvidus käsikirjas iseenesest ära langeb. Isiklike palve peale üleviimine on lubatud ainult iseäralistel mõjuvatel põhjustel. Tege-likult tuleb seda ka äärmiselt harva ette ning kui erand üldisest reeglist saab sarnane juhtumine vastava lisamärkusega ümberpaigutamise üle käsikirja tekstis ära märgitud.

R. Reimann  
Kolonel,

Korraldusvalitsuse ülem.

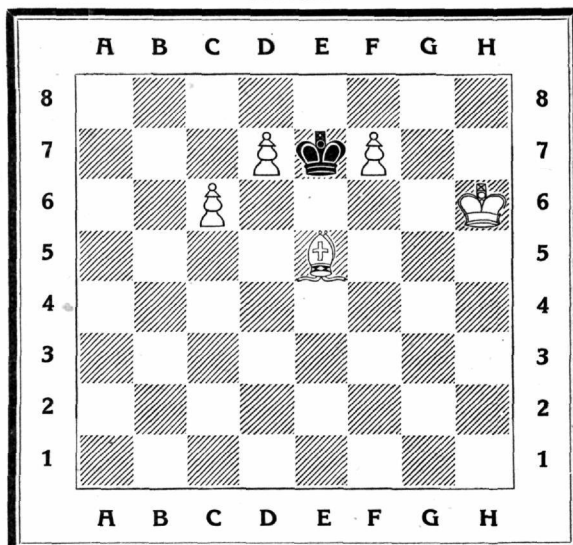
## Malenurk.

Toimetaja A. Burmeister.

## Ülesanne № 3.

Kokkuseadnud M. Villemson (Pärnus).

Mustad.



Valged.

Valged: Kh6, Oe5, Sc6, d7 f7,

Mustad: Ke7.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga. Selle ülesande lahendus ja lahendajate nimed avaldatakse kolme nädala pärast.

## Kirjawastused.

**E. K. Tartu.** Luuletus „Sõdurid“ pole vastu võetav.

**H. S. Tallinn.** „Uuest palgaseadusest“ jääb avaldamata.

**V. T. Tallinn.** Luuletused „Kalmu künkal“ ja „Kangelane meri“ avaldamiseks nõrgad.

**A. A. Tallinn.** „Raskete kuulipildujate tegevus kohtamise lahingus“ ei ilmu. Liig pealiskaudne käsitamiseks.

**Mitmele järelpärijale.** N. Vene sõjakirjanduse tellimine on praegu mõnesugustel põhjustel takistatud, ka pole sellepärast võimalik teatada üksikute väljaannete hindu.

**V. S. Rakvere.** „Sõduri“ 1924 aastakäiku on võimalik järel tellida. Hind 300 marka.

## Toimetusele saadetud kirjandus.

**Agu № 44.** Kirjanduse, kunsti ja kultuuri ajakiri.

**Kodu № 23.** Perekondlik kirjanduse, teaduse ja kunsti ajakiri.

**Eesti Majandus №№ 45, 46, 47.** Tööstuse, kaubanduse ja rahanduse ajakiri.

**Eesti Politseileht №№ 45, 46, 47.** Administratiiv õigusline aegkiri.

**Eesti skout № 5.** Eesti skoutide maleva häälekandja.

**Eesti Spordileht №№ 28, 29, 30.** Eesti spordi keskliidu häälekandja.

Vastutav toimetaja: **E. Limberg.**

„Sõduri“ väljaanne.

### Härrad kaitseväelased!

Võtan vastu igasugu tellimisi  
**sõjaväe vormiriiete valmistamiseks.**

Töö kiire ja korralik!

Rustusega **S. Pessin,**

— Tallinn, Niguliste tän. № 6. —

Kindralstaabi 6. osakonna  
poolt väljaantud

## raamatuist

on

„Sõduri“ talitusest

veel saada:

Ratsasõidu õpetus. . .	hind 50 mk.
Juhatused käsigranaatide pildumiseks. . .	10 „
Kehaline kasvatus, võimlemismängud I vihk. . . . .	25 „
Kehaline kasvatus, võimlemismängud II vihk. Liidu jalgpall	35 „
R. Kent: Distipliin	75 „
Laske-eeskiri jalgväe relvadele. I osa . . .	120 „
Laske-eeskiri jalgväe relv. II vihk, kerge kuulipilduja . . . . .	60 „



## Ilmus trükist

Kindralstaabi 6. osakonna väljaandel

# Lahing tankide toetusel

Kokkuseadnud major J. Lutsar.

**Hind 150 mrk.**

Saada „Sõduri“ toimetusest,  
Tallinn, Pagari tänav nr. 1.



## Ilmus trükist

# JALGVÄE RELVADE MATERJAAL-OSA

**K. K. Madsen**

Üldine kirjeldus, õpetamise meetodid ja hoolekandmise reeglid jalgväe kompanidele.

Kindralst. 6. osak. väljaanne

**Hind 85 marka**

Saada „Sõduri“ toimetusest,  
Tallinn, Pagari tän. № 1